

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Využití literárního příběhu k rozvoji předčtenářské gramotnosti u dětí předškolního věku

Vypracovala: Renata Kozáková

Vedoucí práce: PaedDr. Alena Váchová

České Budějovice 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdávanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Poděkování:

Děkuji především vedoucí bakalářské práce PaedDr. Aleně Váchové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále chci poděkovat všem svým blízkým, kteří mi byli po celou dobu oporou.

ABSTRAKT

Ve své bakalářské práci se zabývám problematikou čtenářské gramotnosti a aktivit, které napomáhají s rozvojem předčtenářských dovedností dětí předškolního věku. V teoretické části je vymezen termín čtenářská gramotnost a popsán význam četby v předškolním období. Další část se zaměřuje na možnosti využití literárního příběhu v rozvoji předčtenářské gramotnosti, na metody práce s literárním příběhem v mateřské škole. Praktická část názorně ukazuje způsoby práce a návrhy činností v oblasti rozvoje předčtenářské gramotnosti. Integrované tematické celky, které vycházejí z literárních příběhů, byly využity při práci s dětmi a následně zhodnoceny podle evaluačního plánu.

Klíčová slova: čtenářská gramotnost, předčtenářská gramotnost, kompetence, předškolní vzdělávání, literární příběh.

ABSTRACT

This bachelor thesis elaborates on the topic of reading literacy focusing on the activities able to support the pre-reading skills' development of preschool children.

The theoretical part of this thesis defines the term reading literacy and it argues the importance of reading during the preschool period. Furthermore, it closely describes the methods of work with literal text leading to the fulfillment of expected results in relation to the framework educational programme.

The practical part of the thesis brings the working approaches and proposals of activities regarding pre-reading prevention. The integrated thematical units rising out of the literary stories were used while working with children. Followingly, they were considered according to the evaluation plan.

Keywords: literacy, pre-reading literacy, competence, preschool education, literary story.

Obsah

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 ČTENÁŘSKÁ A PŘEDČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST	9
1.1 Charakteristika čtenářské gramotnosti	9
1.1.1 Definice čtenářské gramotnosti.....	9
1.1.2 Roviny čtenářské gramotnosti	9
1.1.3 Etapy rozvoje čtenářské gramotnosti	10
1.2 Rozvíjení předčtenářské gramotnosti v mateřské škole	11
1.2.1 Předčtenářská gramotnost v rámcovém kurikulárním dokumentu	11
1.2.2 Rozvíjení čtenářských dovedností v mateřské škole	12
1.2.3 Diagnostika čtenářských dovedností	14
2 LITERÁRNÍ PŘÍBĚH	17
2.1 Význam literárního příběhu pro rozvoj dítěte	17
2.1.1 Projekty na podporu čtenářství	18
2.1.2 Spolupráce s rodiči	19
2.2 Výběr příběhu pro děti	20
2.2.1 Ilustrace dětské knihy	22
2.2.2 Nakladatelství pro děti	23
2.2.3 Literární ocenění.....	23
2.3 Možnosti využití literárního příběhu v rozvoji předčtenářské gramotnosti	24
2.3.1 Základní metody pro práci s příběhem.....	25
2.3.2 Využití příběhu v plánování vzdělávání v mateřské škole.....	26
2.3.2.1 Realizace a evaluace tematických celků třídního vzdělávacího programu ..	27
PRAKTICKÁ ČÁST	29
3 PRÁCE S LITERÁRNÍM TEXTEM.....	29
3.1 Cíl práce	29
3.2 Evaluační plán	29
3.3 Tematické celky vytvořené na základě literárního příběhu	32
3.3.1 Pohádkový dědeček – O poslední vlašťovce.....	32
3.3.2 Duhové pohádky – Strakatá pohádka	39

3.3.3 Otesánek – Hrnečku vař!	45
3.3.4 Cvrček a mravenci	52
3.3.5 Vlastní tvorba dětí	58
Závěrečná evaluace	62
ZÁVĚR	63
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	64
SEZNAM PŘÍLOH	67

ÚVOD

„Knihy jako největší přátelé, rády s námi rozmlouvají, o čemkoli s námi upřímně a jasně a bez přetvářky hovoří, poučují nás, dávají nám návody, povzbuzují nás, utěšují a jako přítomné nám předvádějí věci našemu zraku velmi vzdálené.“ (J. A. Komenský)

Ve své bakalářské práci se věnuji rozvoji předčtenářské gramotnosti u dětí předškolního věku s využitím literárního textu.

Jako učitelka mateřské školy se stále silněji přesvědčuji o problémech v oblasti soustředění a pozornosti dětí. Myslím, že důležitou roli v této oblasti může sehrát podnětné prostředí s pozitivními zážitky, vnímání mluveného slova a především podpora komunikace. Dnešní technický pokrok je velmi nápomocen při získávání informací a vyššího vzdělávání a usnadnění chápání světa. A proto se člověk neobejde bez dostatečné schopnosti čtení a porozumění čtenému. I přes velké možnosti chybí dnešnímu dítěti přirozený pohyb, společný smích i smutek, čas strávený s nejbližšími. Pocit mít někoho, kdo naslouchá sdělované zážitky a zároveň umět naslouchat pravidlům a přáním druhých. A tím pádem pocit bezpečí a sounáležitosti.

Ve své bakalářské práci jsem chtěla nabídnout možnosti využití příběhu při práci s předškolními dětmi. Využila jsem příběhy dětem blízké a srozumitelné. Na základě jednotlivých příběhů byly vytvořeny tematické celky vzdělávacího programu, které byly realizovány s dětmi a následně evaluovány.

Teoretickou část tvoří dvě kapitoly. První kapitola vymezuje pojem čtenářské gramotnosti a její specifika a rozvoj v předškolním vzdělávání. V kapitole druhé se zaměříme na samotný literární příběh a jeho využití v předškolním vzdělávání.

V praktické části jsou uvedeny konkrétní příběhy, na jejichž základě vznikly tematické celky vzdělávacího programu. Příběhy byly vybrány tak, aby byly pro děti lákavé a zajímavé. A zároveň v nich probouzely motivaci k jednotlivým činnostem, jejich představitost a rozvíjely potřebný vztah ke slovu. V závěru po praktické realizaci činností s dětmi se setkáme s hodnocením aktivit, schopností dětí a možností

přizpůsobovat jednotlivé metody potřebám dětí.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ČTENÁŘSKÁ A PŘEDČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST

1.1 Charakteristika čtenářské gramotnosti

1.1.1 Definice čtenářské gramotnosti

Podle mezinárodních srovnávacích testů byla definice čtenářské gramotnosti vymezena takto: „Čtenářská gramotnost je celoživotně se rozvíjející vybavenost člověka vědomostmi, dovednostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami potřebnými pro užívání všech druhů textů v různých individuálních i sociálních kontextech.“ (VÚP, 2011, s. 9)

V pedagogickém slovníku nalezneme vysvětlení pojmu čtenářská gramotnost jako „komplex vědomostí a dovedností jedince, které mu umožňují zacházet s písemnými texty běžně se vyskytujícími v praxi (např. železniční jízdní řád, návod na používání léku, aj.). Jde o dovednosti nejen čtenářské, tj. umět texty přečíst a rozumět jim, ale také dovednosti vyhledávat, zpracovávat a srovnávat informace obsažené v textu, reprodukovat obsah textu“. (Průcha, Walterová, Mareš 2013)

„Lze tedy vše shrnout pod jednu větu, a to, že čtenářskou gramotnost můžeme charakterizovat jako jednu z nejdůležitějších gramotností, protože zprostředkovává přístup ke vzdělání, k dalšímu získávání nových vědomostí, dovedností, znalostí a zkušeností.“ (Tomášková 2015)

Zaměřujeme-li se na dětskou skupinu předškolního věku, hovoříme o předčtenářské gramotnosti dětí.

1.1.2 Roviny čtenářské gramotnosti

Tomášková (2015) uvádí několik rovin čtenářské gramotnosti, které se prolínají a z nichž žádnou nelze opomenout:

1. Vztah ke čtení - předpokladem pro rozvíjení čtenářské gramotnosti je potěšení z četby a vnitřní potřeba číst.
2. Doslovné porozumění - čtenářská gramotnost staví na dovednosti dekódovat psané texty a budovat porozumění na doslovné úrovni se zapojením dosavadních znalostí a zkušeností.
3. Posuzování a hodnocení - čtenářsky gramotný člověk musí umět vyvozovat z přečteného závěry a posuzovat (kriticky hodnotit) texty z různých hledisek včetně sledování autorských záměrů.
4. Metakognice - součástí čtenářské gramotnosti je dovednost a návyk seberegulace, tj. dovednost reflektovat záměr vlastního čtení, v souladu s ním volit texty a způsob čtení, sledovat a vyhodnocovat vlastní porozumění čtenému textu a záměrně volit strategie pro lepší porozumění, překonávání obtížnosti obsahu i složitosti vyjádření.
5. Sdílení - čtenářsky gramotný člověk je připraven sdílet své prožitky, porozumění a pochopení s dalšími čtenáři. Své pochopení textu porovnává s jeho společensky sdílenými interpretacemi, všímá si shod a přemýšlí o rozdílech.
6. Aplikace - čtenářsky gramotný člověk využívá čtení k seberozvoji i ke svému konání, četbu zúročuje v dalším životě.

1.1.3 Etapy rozvoje čtenářské gramotnosti

Většina autorů (Wildová 2013, Vykoukalová 2013, Lietavcová 2014) uvádí 3 etapy čtenářské gramotnosti.

1. Etapa pregramotnosti, která představuje první rok života dítěte až zahájení školní

docházky. Jde v ní o kontakt dítěte s textem prostřednictvím dospělého, aktivity spojené s vyprávěním, předčítáním, prohlížením knih či časopisů.

2. Etapa čtenářské gramotnosti začíná nástupem dítěte do základní školy. Doležalová (2014) pojmenovala jednotlivé úseky pro první až třetí třídu základní školy jako počáteční, bazální a elementární. Následně se jedná již o rozvinutou základní gramotnost.

3. Etapa funkční gramotnosti probíhá po celé období dospělosti. Pomáhá jedinci k začlenění do společnosti a umožňuje mu stát se její aktivní součástí.

Pojmy, které se používají pro první etapu, nejsou zcela jednotné. Setkáme se jak s uvedeným pojmem čtenářská pregramotnost, tak s předčtenářskou gramotností.

1.2 Rozvíjení předčtenářské gramotnosti v mateřské škole

1.2.1 Předčtenářská gramotnost v rámcovém kurikulárním dokumentu

Čtenářství se prolíná celým vzdělávacím systémem a je zahrnuto ve všech rámcových programech. V Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (dále RVP) který je stěžejním kurikulárním dokumentem pro mateřské školy, konkrétní termín čtenářská gramotnost nenajdeme. Přesto je obsažen jak ve všech oblastech, tak rámcových cílech, kompetencích a konečně též v dílčích výstupech dokumentu. Z toho vyplývá, že čtenářská gramotnost má v předškolním vzdělávání velkou podporu. V možnostech mateřských škol je plně rozvíjet čtenářskou gramotnost dětí.

Rámcové cíle předškolního vzdělávání obsahují:

- 1) rozvoj dítěte a jeho schopnosti učení;
- 2) osvojení si základů hodnot, na nichž je založena naše společnost;

3) získání osobní samostatnosti a schopnosti projevovat se jako samostatná osobnost působící na své okolí.

V oblasti čtenářské gramotnosti najdeme naplňování těchto rámcových cílů v mnoha konkrétních každodenních činnostech mateřské školy. Dítě získává nové poznatky, rozvíjí se celkový kognitivní vývoj dítěte, posiluje se rozvoj smyslového vnímání. Na základě prožitků při realizaci činností práce s příběhem si dítě osvojuje hodnoty lidské společnosti a správného chování v kolektivu. Podstatnou součástí každého jedince je jeho zdravá sebedůvěra, kterou v mateřské škole získává především vedením k samostatnosti a rozvojem komunikačních dovedností.

Cíle naplňujeme v určitých podmínkách, které v ideální podobě také vymezuje rámcový vzdělávací program a mateřské školy si je po analýze upravují dle vlastní situace. V neposlední řadě mají významné postavení klíčové kompetence, které jsou upřesněny ve specifických cílech pěti oblastí vzdělávání. Kompetence slouží jako ukazatelé individuálně dosahovaných výsledků vzdělávání (Rámcový vzdělávací program, s.11). Z oblastí vzdělávání vychází i plánování konkrétních vzdělávacích činností a naplňování dílčích výstupů, které směřují k získávání klíčových kompetencí. Dílčím výstupům a jejich konkretizaci se věnuje část o....

„Předškolní vzdělávání se maximálně přizpůsobuje vývojovým, fyziologickým, kognitivním, sociálním a emociálním potřebám dětí této věkové skupiny.“ (Rámcový vzdělávací program, 2018) To vyžaduje uplatňovat odpovídající metody a formy práce. Vhodné jsou metody prožitkového a kooperativního učení hrou, situační učení, aktivity spontánní i řízené, vzájemné provázání a vyvážené a pedagogem motivovaná zacílená činnost (Rámcový vzdělávací program).

1.2.2 Rozvíjení čtenářských dovedností v mateřské škole.

V mateřské škole hovoříme pouze o předčtenářské gramotnosti, protože u dítěte rozvíjíme smyslová vnímání, schopnosti orientace v prostoru a času, dovednosti a vědomosti, trénujeme paměť, koncentraci pozornosti a soustředěnost, rozvíjíme

představivost a fantazii, řeč a komunikační schopnosti, které při samotném čtení bude později potřebovat. (Tomášková 2005)

Cílem předškolního vzdělávání je, aby dítě bez problémů komunikovalo s vrstevníky i dospělými. Dostatečně podnětné prostředí mateřské školy by mu mělo být nápomocno k rozvoji slovní zásoby, pochopení jednotlivým slovům a správnému mluvnímu vzoru. Důležité je s dětmi za každé situace komunikovat, všechny činnosti komentovat a trpělivě odpovídat na veškeré dětské otázky. Velkou roli samozřejmě hraje každodenní předčítání příběhů, pohádek a opakování rytmických říkadel.

„...Má se za to, že okna poznání jsou právě v předškolním věku otevřená dokořán. ... Právě v tomto období je dítě mnohem citlivější na přítomnost některých podnětů, je to nejvhodnější doba pro výuku některým dovednostem. To se týká i čtení. Čtení je záležitost kontextu a emočního klimatu obklopující interakci při čtení. ... Klíčový moment představuje oboustranná atmosféra. Zájem o čtení je vyvolán společným potěšením ze sdílení knih...“ (Mertin In: Lietavcová 2014)

V mateřské škole kromě běžných činností realizovaných v řízených i spontánních činnostech nabízíme mnoho dalších aktivit podporujících čtenářskou gramotnost dětí a pro budování jejich vztahu k literatuře. Například návštěvy kulturních akcí, realizace divadelních představení přímo v mateřských školách, návštěvy místní či městské knihovny s nabídkou projektů pro děti, vytvoření čtecích koutků ve třídách s vlastní malou knihovničkou, zorganizování Knížkového dne pro celou mateřskou školu, dětské knihovničky přímo ve třídě, uspořádání akce čtení rodičů s dětmi, předčítání starších spolužáků ze základní školy dětem v mateřské škole, autorské čtení ve školce, předčítání dětem při návštěvě seniorů v mateřské škole. Zajímavým nápadem je celoroční projekt školky - Strom „Knížkovník“, kdy každou přečtenou a zpracovanou knihu, příběh či pohádku zaneseme na strom, dále vytváření vlastní knihy s dětmi, osvojování správných pracovních návyků při zacházení s knihou nebo časopisy a mnoho dalšího.

Konkrétní dovednosti, které bychom měli v oblasti předčtenářské gramotnosti u dětí rozvíjet, obsahuje další část, která se věnuje jejich diagnostice.

1.2.3 Diagnostika čtenářských dovedností

Každé dítě je obklopeno různým prostředím, odlišnými podněty a způsoby komunikace. Mateřská škola sehrává velmi důležitou roli, neboť musí pro zdárný vývoj dítěte rozpoznat jeho individuální odlišnosti a dosaženou úroveň ve všech oblastech. Na jejich základě pak stavět další získávání dovedností, v našem případě ke správnému rozvoji čtenářské gramotnosti.

Máme k dispozici velké množství variabilních činností k diagnostice čtenářských dovedností dítěte. Například v oblasti smyslového vnímání rozlišujeme, zda dítě zvládá rozlišování tvarů a barev, zda dokáže poznávat detaily, vnímá rytmus, rozlišuje figuru na pozadí, zvládá analýzu a syntézu slov, má zrakovou a sluchovou paměť. Z oblasti orientace v prostoru a čase vnímáme, zda dítě sleduje očima zleva doprava, zvládá různé labyrinty, dokáže popsat, kde co leží, vnímá časovou posloupnost, chová se bezpečně a orientuje se ve svém okolí. Z oblasti představivosti a fantazie vnímáme, jak dítě uplatňuje své postřehy do výtvarných a pracovních činností a především do kresby. Pozorujeme, jak se zapojuje do námětových her a rozvíjí pohádkové předlohy. Z oblasti myšlení dítěte nás bude především zajímat, jak dokáže třídit předměty, zda dokáže řešit problémové situace, rozlišuje protiklady, vnímá časovou následnost, určuje nadřazené a podřazené pojmy, hledá souvislosti, experimentuje a vymýšlí nová řešení. S tím úzce souvisí jeho paměť, kdy sledujeme, zda dítě dokáže popsat obrázek, cestu do školy, opakuje slova a věty a říkadla, pozná, co se změnilo, co chybí, vytvoří stejnou řadu dle předlohy. Dále z oblasti komunikace a řeči bychom měli pozorovat, zda dítě vytváří rýmy k jednotlivým slovům, popisuje obrázky, předměty a činnosti, pracuje s hádankami, synonymy, protiklady, improvizuje texty, zvládá artikulační hry. A v neposlední řadě z oblasti motoriky a grafomotoriky by dítě mělo zvládnout běžný pohyb v terénu, sebeobsahu, používání různých materiálů a pomůcek a především vyjádření pomocí kresby. (Bednářová, Šmardová 2015)

Kratochvílová (2010) upřesňuje způsob myšlení, než se děti naučí číst, tedy že žáci chápou směr psaného textu zleva doprava. Rozeznávají některá písmena abecedy

a jsou si vědomi vztahu mezi písmeny a hláskami. Jsou schopni převyprávět hlavní myšlenky textu. Předvídají události textu u informací na obalu nebo ilustraci. Dále uvádí dosažené schopnosti v jednotlivých oblastech:

- Žáci si uvědomují, že tištěné slovo zůstává uchováno v nezměnitelné formě.
- Žáci určí pravděpodobné téma textu, předvídají myšlenky a události, které jim sděluje obal knihy.
- Žáci si propojí ilustrace se získanými znalostmi.
- Žáci odpovídají na přímé otázky a doplňují vyřčené věty.
- Žáci předvídají, co bude v příběhu řečeno dále.
- Žáci se zamýšlí nad tím, jak se určitá postava cítí.
- Žáci si propojují události příběhu a pocity postav s vlastními pocity a událostmi svého života.
- Žáci za pomoci textu a ilustrací převypráví vlastními slovy hlavní myšlenky.

Na úrovni slovní zásoby jde o schopnosti žáků rozpoznat psanou formu svého jména, žáci rozlišují terminologii slova, věty, propojují slova se známými objekty a lidmi. Žáci rozlišují rýmy, spojují hlásky, udrží pozornost nad textem, prokazují zájem, zajímají se o to, co bude následovat například otočením stránky apod. (Kratochvílová 2010).

S těmito poznatky můžeme jediné souhlasit a zároveň doplnit o postřehy Ladislavy Witcroft a její čtenářské strategie. Ta uvádí jako hlavní přínos výuky čtenářských strategií poselství, kdy mohou pedagogové žáky naučit, jak správně porozumět čtenému textu. (Witcroft 2010)

Například v Austrálii rozlišují několik stupňů vývoje čtenářské gramotnosti, které se dělí na jednotlivé oblasti. Pro nás jsou nejsrozumitelnější nejnižší úrovně. Některé jsou vnímány jako důležité i v Česku a požadavky na jejich zvládnutí se objevují i v Rámcovém vzdělávacím programu předškolního vzdělávání. Důležitými oblastmi jsou čtení, psaní, pozornost a ústní projev. Důležitými oblastmi jsou čtení, psaní, pozornost a ústní projev. (English Developmental Continuum 2010).

Pedagogové mateřských škol mají k dispozici různé prostředky k hodnocení úrovně rozvoje žáka. Nejzákladnější metodou bývá pozorování, kdy systematicky sledujeme dítě v nejrůznějších činnostech a situacích a zaznamenáváme jeho projevy. Další

metodou jsou rozhovory s dětmi, kdy je velmi důležité pozitivní navázání kontaktu a získání důvěry žáka. Dále zahrnujeme do hodnocení osobní a rodinnou anamnézu žáka, dotazníky či testy. Učitel si vede ke každému žákovi jeho osobní portfolio, kde má možnost sledovat jeho výsledky ve vývoji za určitou dobu. Existuje celá řada metodik a doporučení, jak k této problematice přistupovat. Autorkami nejznámější publikace věnující se metodikám v předškolním vzdělávání jsou Jiřina Bednářová a Vlasta Šmardová – publikace Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let. Nebo také testy, díky nimž je možné předcházet poruchám učení od autorky Brigitte Sindelar.

2 LITERÁRNÍ PŘÍBĚH

2.1 Význam literárního příběhu pro rozvoj dětí

„Život zde bude tak dlouho, dokud žije někdo, kdo si zpívá, někdo kdo tančí, kdo vypráví příběhy a kdo je poslouchá.“ (Oren Lyons)

Doláková (2005) zmiňuje, že příběhy jsou staré jako jazyk sám. Lidé si od nepaměti předávali zážitky a zkušenosti po celé generace, vyprávění se stalo součástí každodenního života, prostředkem zábavy, zdrojem vědomostí. Vyprávění i čtení je kvalitním předpokladem pro rozvoj dalších gramotností jedince.

Jak uvádí Gebhartová (2011), mluvené slovo je nenahraditelné. Interpretovaný literární příběh přispívá k rozvoji všech klíčových kompetencí dítěte. Jeho uplatnění lze najít ve všech oblastech vzdělávání, především v oblasti dětské psychiky.

Příběh rovněž umožňuje přirozenou integraci všech tří primárních rámcových cílů RVP PV, všech jeho výchovných složek: informace a prožitku, původní zkušenosti s novým poznáním reality a fantazie, myšlení, intuice a citů, učení kognitivního i sociálního, života dítěte s životy ostatních bytostí, umožňuje propojení dětí různých věkových skupin (každý si z příběhu odnese něco adekvátně svému věku, možnostem i stupni vývoje) a propojení dětí, učitelek i rodičů.

Velký význam má čtení a vyprávění v každodenním životě dětské skupiny. Dochází zde k posílení výukových cílů, čtení také pomáhá soustředit pozornost dětí na poslech, zlepšit jejich vyjadřování a porozumění.

„Příběhy jsou nám blízké především proto, že je žijeme. Příběhy a pohádky jsou tou nejpřirozenější a nejzajímavější cestou poznání světa. Dávají dětem víru a naději v dobro, ukazují jim, že je správné za dobro bojovat, chránit slabé a odporovat zlu, vzájemně si pomáhat a důvěřovat. Nabízejí morální hodnoty bez moralizování.“(Svobodová, Švejdová 2011)

Příběh poskytuje dětem dostatek prostoru pro fantazii a představivost, rozvíjí schopnost vnímat slovní sdělení a dávat mu obrazový i významový rámec, dokáže

několika slovy upoutat dětskou pozornost a tím odstartovat celou sérii dalších aktivit, svázaných společným tématem a to napříč všemi oblastmi. (Doláková, 2015) Proto má příběh velkou schopnost ovlivnit dítě po stránce sociální, emocionální a kognitivní. (Kupcová in Kupcová, Kukačková, Váchová 2015)

Příběh také může přirozeně a pohotově reagovat na aktuální situaci v mateřské škole, dává tak životu ve třídě návaznost, perspektivu, prostor ke zkoumání, k emočnímu ztotožňování dětí, ke hře na něco a někoho, která vychází z přirozené dětské námětové hry. Příběh současně umožňuje dětem uplatnit svou dosavadní zkušenost a získat další a v neposlední řadě děti zajímá, motivuje a podněcuje k aktivitě. (Svobodová 2010)

2.1.1 Projekty na podporu čtenářství

Již od útlého věku dítěte mají rodiče možnost, kterou posléze částečně přebírá i mateřská škola, navštěvovat s dětmi městské a obecní knihovny ve svém okolí. Knihovny nabízejí nejen nepřeberné množství literatury, ale zároveň spolupracují na projektech podporujících čtenářství u dětí od nejranějšího věku. Mezi nejznámější patří projekt s názvem Noc s Andersenem, který existuje od roku 2000. V den narození dánského pohádkáře Hanse Christiana Andersena, tedy 2. dubna, mají děti možnost přenocovat v knihovnách. Zároveň je téhož dne vyhlášen již od roku 1967 Mezinárodní den dětské knihy.

Dalším pro děti motivujícím projektem v knihovnách jsou tzv. Lovci perel, kdy děti za přečtené knihy sbírají perly na svůj náramek. Ty bývají spolu se jmény čtenářů vystaveny v dětském oddělení příslušné knihovny.

Mezi další úspěšné projekty patří Listování. Autoři Lukáš Hejlík, Pavel Oubram a Věra Hollá vymysleli v roce 2003 v Jihočeském divadle v Českých Budějovicích projekt, kdy se spojí divadelní představení s literaturou. Dětem je představován příběh z knihy za pomoci gestikulace, scének a využití divadelních technik. (Listování, online, cit. 2018-10-1)

Z dalších projektů lze ještě zmínit například Rosteme s knihou, Poprvé do školy-poprvé do knihovny, Světový den knihy, Březen-měsíc knihy, Bibliohelp, Týden knihoven, Už jsem čtenář a další.

Již známým projektem v Čechách je kampaň Celé Česko čte dětem. Jedná se o obecně prospěšnou neziskovou organizaci, která za účelem vybavení nemocnic knihami organizuje tzv. týden čtení (od 1.-7. 7.) Jejím hlavním posláním je prostřednictvím společného čtení budovat pevné vazby v rodině, utvářet pevné pouto mezi rodičem a dítětem. (Celé Česko čte dětem, online, cit. 2018-11-21)

Mateřská škola má možnost se aktivně do daných projektů zapojit. Důležité je, aby byl pedagog s náplní projektu dostatečně seznámen a dokázal pozitivním způsobem získat děti pro aktivní činnost. Zároveň lze těchto projektů využít jako užitečné motivace k získávání zájmu dětí o četbu a knihy vůbec. Především je vhodné zmínit spolupráci s rodinou jako nedílnou součást rozvoje osobnosti dítěte.

2.1.2 Spolupráce s rodiči

Pro dítě jsou nejdůležitějšími činiteli při získávání zkušeností rodiče. Je potřeba se dítěti od útlého věku věnovat, komunikovat s ním a podporovat jeho zájem o získávání nových znalostí. Dle Tomáškové (2015) „je věk dítěte do šesti let rozhodující pro to, jak se bude dítě dál rozvíjet, jaké bude mít pracovní návyky, jaký bude mít vztah ke čtení, k celoživotnímu vzdělávání, k ostatním lidem, jak bude úspěšné v dospělosti, a v tomto období by v žádném případě neměla chybět kniha, která by se měla stát důležitou součástí života jedince“.

Hlavním prostředím, v němž se předškolní dítě pohybuje, je rodina a mateřská škola. Proto je velmi důležitá spolupráce obou stran k úspěšnému rozvoji osobnosti dítěte a k vytváření pozitivního vztahu ke čtenářství vůbec. Rodiče by se měli zajímat a učitelky mateřských škol informovat o rozvoji dovedností dítěte v jednotlivých činnostech.

Mateřská škola by také měla rodiče seznamovat s tím, co čtení pro jejich děti znamená. Využit může i informací organizace Celé Česko čte dětem, která sestavila pro rodiče přehled „co pravidelné čtení dětem přináší“:

- Uspokojuje nejdůležitější emoční potřeby dítěte.
 - Vytváří pevné pouto mezi rodičem a dítětem.
 - Podporuje psychický rozvoj dítěte.
 - Posiluje jeho sebevědomí.
 - Rozvíjí jazyk, slovní zásobu, dává svobodu ve vyjadřování.
 - Formuje čtení a písemné návyky.
 - Učí samostatnému myšlení.
 - Rozvíjí představivost.
 - Zlepšuje soustředění.
 - Trénuje paměť.
 - Přináší všeobecné znalosti.
 - Ulehčuje učení a pomáhá dosáhnout úspěchů ve škole.
 - Učí děti hodnotám a rozlišování dobra a zla.
 - Rozvíjí smysl pro humor.
 - Je výbornou zábavou.
 - Zabraňuje vzniku závislosti na televizi a počítači.
 - Je prevencí patologických jevů.
 - Formuje čtecí návyky a podporuje získávání vědomostí.
 - Je tou nejlepší investicí do úspěšné budoucnosti dítěte"
- (<http://www.celeceskoctedetem.cz>)

2.2 Výběr příběhu pro děti

Pohádky a příběhy hrají nezastupitelnou roli v životě dětí. Proto je nutné pečlivě zvážit výběr textu takovým způsobem, aby splňoval nejen strategii rozvoje dětského poznání, ale i estetické požadavky.

Podle Dolákové dbáme na následující podmínky:

Příběh musí dítě upoutat první větou, později už je pro dítě těžké se v něm zorientovat. Pokud mu v úvodu unikne několik zásadních informací, ztratí souvislost s textem a jeho pozornost se vytrácí.

Text musí odpovídat věku dítěte. Je však obecně známo, že děti dobře akceptují i příběh, který je pro ně „poněkud dětinský“, pokud ho doprovodíme úkolem, který dítě přijme za hodný své úrovně. Toho lze úspěšně využít například při výuce cizího jazyka.

Použitý jazyk musí být živý, aktuální, přiměřený věku předškolního dítěte. Příliš mnoho obtížných slov a složitých vazeb uspává dětskou pozornost. Příběh by neměl obsahovat dlouhé popisné pasáže. Popis scény či postavy musí být stručný, úderný, jinak dochází k opětovnému opadání pozornosti malého posluchače. Učitel se musí s textem seznámit a mít jistotu, že ho zvládne číst či vyprávět ke spokojenosti obou zúčastněných stran. Zároveň má učitel výbornou možnost využít vhodného příběhu při řešení témat pro děti náročných či právě prožívaných, k nimž patří například sexualita, etiketa a normy chování, různé druhy závislostí, rasové odlišnosti, smrt či různé handicap. (Doláková 2015)

Pedagog by měl dobře znát skupinu dětí, se kterou pracuje. Každé z dětí je na jiné úrovni vnímání a má odlišnou schopnost prožívání a citových reakcí. Podílí se na něm jednak stupeň jeho vývoje, prostředí, z něhož přichází, množství doposud získaných znalostí a zkušeností. A v neposlední řadě samotný vrozený temperament dítěte. Každé dítě individuálně projevuje svou bezprostřednost. Důležité je, aby učitelka uměla dobře pozorovat pohybové výrazy, mimiku ve tváři, slovní reakce, údiv, pohyb očí a úst, projevení strachu či radosti a podobně. (Opravilová 1987)

Nikdy není dost brzy na čtení dětem. Pro nejmenší čtenáře jsou nejvhodnější různé básničky, říkadla spojená s pohybem rukou a především s dostatkem obrázků. Opakování a rytmus pomáhají rozvíjet jazykový cit. Určitý stereotyp a opakování stejné pohádky několikrát za sebou umožní dítěti zaměřit se kromě děje i na další aspekty vyprávění, například na rytmus, melodii hlasu, detaily příběhu, které by mnohdy mohly malému čtenáři uniknout, a především na rozvoj pocitu jistoty a bezpečí. U starších

dětí předškolního věku můžeme již volit knihy na pokračování, kdy je vhodné připomenout si a spolu s dětmi převyprávět předchozí děj. Děti dokáží zaujmout témata pro ně blízká, jako jsou zvířátka, dětské hrdinové, dopravní prostředky nebo každodenní události. (Babyweb, online, cit. 2018-10-13)

2.2.1 Ilustrace dětské knihy

U dítěte, které vnímá knihu jako první očima, hraje nejvýznamnější roli při výběru knihy její výtvarná stránka. Ilustrace patří k dětské knize již neodmyslitelně. Kromě své estetické funkce má zároveň poslání naučné a poznávací. Ilustrace rozšiřují slovní zásobu i fantazii, pomáhají chápat symboliku předmětu. Obrázek hovoří k dítěti bezprostředněji a emocionálněji než text, který je potřeba nejprve přečíst a poté pochopit. Důležitý je vyvážený vztah mezi slovem a obrazovou stránkou příběhu.

Velice důležitým momentem je z esteticko-výchovného hlediska zejména setkání dítěte s větším počtem knih nebo časopisů, v nichž se střídají různí ilustrátoři. Dítě tím vnímá různé pohledy na určitou skutečnost a její posuzování. Díky variabilitě kresby může samo zaujmout postoj na to, co se mu líbí, co je mu bližší. Při vytváření vztahu dítěte ke knize jde kromě zacházení s knihou, dovednosti obracení listů, orientaci, ukazování, rozmlouvání, prohlížení, především o posílení vnitřní touhy dítěte po obsahu knihy.

Umělecké základy dal dětské kresbě v historii Mikoláš Aleš, který byl inspirací pro mnohé další ilustrátory. (Gebhartová 1987)

Mezi nejznámější ilustrátory dětských knih řadíme například Josefa Ladu a jeho Kocoura Mikeše, Bubáky a Hastrmany, nebo Jiřího Trnku s Broučky a Špalíčkem pohádek. Dále pak mezi ně patří Josef Čapek s knihou Povídání o pejskovi a kočičce, Daisy Mrázková s knihou Haló, Jácíčku, Neplač muchomůrko a dalšími. Nesmíme opomenout Helenu Zmatlíkovou s knihou Honzíkova cesta a Martínkova čítanka, Alenčina čítanka a Slabikář. Dále musíme zmínit autory knih a večerníčkových postav, mezi něž patří například Zdeněk Miler s pohádkami o Krtkovi, Zdeněk Smetana s postavičkami Křemílka a Vochomůrky, Václav Bedřich s příběhy o Makové panence nebo víle Amálce, Radek Pilař s pohádkami o Rumcajsovi, Mance a Cipískovi a také

Adolf Born s Machem a Šebestovou a mnohé další. Ze současných ilustrátorů lze vyjmenovat například Andreu Tachezy, jež za ilustraci získala ocenění Zlatá stuha v roce 2018, Marii Fischerovou, Martinu Špinkovou, Michaelu Kukovičovou, Terezu Říčanovou, Pavla Čecha, Alžbětu Skálovou, Petra Nikla či Petra Síse.

2.2.2 Nakladatelství pro děti

Na současném českém knižním trhu je nabídka několika nakladatelství, které se primárně zabývají vydáváním dětské literatury. Mívají různé cíle a zaměření. Pro nejmenší čtenáře jsou určena především vydavatelství s leporely pro děti, mezi něž patří například nakladatelství Běžiliška, Sun.

Témata smrti, stáří či různých handicapů najdeme například v knize A smutek utek nebo Kocouře, ty se máš od vydavatelství Cesta domů, nebo v dětski oblíbené knize Lentilka pro dědu Edu z nakladatelství Heureka. V Edici pro děti Modrý slon nakladatelství Meandr najdeme knihy Bibiana píská na prsty a Jak zvířátka uzdravila smutný dům nebo Princ a Princ.

Také vydavatelství Baobab nabízí dětski velmi oblíbené knihy Daisy Mrázkové. Dále můžeme dětským čtenářům doporučit nakladatelství Paseku s jejími knihami o ročních obdobích.

Mezi další známá vydavatelství, jež nabízejí široký výběr knih nejen pro dětské čtenáře, patří vydavatelství Host, Labyrint (edice Raketa), Albatros (edice: První čtení, Druhé čtení, Obrázkové čtení), Amenius, Svojtka a kol., Fabula, Raabe, Pikola, Knižní klub, Junior, Thovt nebo Edice pro děti Modrý slon v nakladatelství Meandr.

2.2.3 Literární ocenění

V oblasti dětské literatury existuje několik druhů ocenění. Ta mohou být jedním z pomocníků při výběru kvalitní knihy pro dítě.

Zde uvádím několik druhů cen určených pro autory dětské literatury:

- Cena Hanse Christiana Andersena, neboli tzv. malá Nobelova cena, je v oblasti literatury pro děti a mládež považována za nejprestižnější ocenění na mezinárodní úrovni. Na tuto cenu byla nominována například Iva Procházková, která se mimo jiné zabývá problematikou společenských jevů a etickými tématy. V roce 2012 byl touto cenou oceněn Petr Sís.
- Zlatá stuha je ocenění tvůrců dětské literatury v České republice, mezi oceněné patří například Tereza Říčanová s titulem Kozí knížka a Alžběta Skálová.
- Zápis na čestnou listinu Liby, což je listina, na níž se autor ocitne a poté je možno jeho díla překládat do různých jazyků. Zápis na čestnou listinu Liby získal mimo jiné Václav Čtvrtek za Rumcajse či Daniela Fišerová za knihu Co vyprávěla dlouhá chvíle.
- Ocenění Nejkrásnější česká kniha obdržel v roce 2014 titul Proč obrazy nepotřebují názvy od Ondřeje Horáka a Jiřího Franty.
- České literární sdružení Litera uděluje každoročně od roku 2002 literární ocenění s názvem Magnesia Litera, které bylo předáno v roce 2005 Arnoštu Goldflamovi za knihu Tatínek není k zahzení, v roce 2007 Ivě Procházkové za titul zabývající se tématem smrti, jež nesl název Myši patří do nebe. V roce 2011 získala ocenění Alena Skálová s knihou Pompe a Šimka a naposledy byla oceněna Petra Soukupová se svým dílem nazvaným Kdo zabil Snížka?

2.3 Možnosti využití literárního příběhu k rozvoji předčtenářské gramotnosti

Podle Sylvie Dolákové jsou příběhy pro děti materiálem k poznání světa, v němž žijí. Každá reálná situace se dá zobrazit příběhem. Odraz skutečného života a prostředí dětem poskytuje jistotu a bezpečí pro pochopení jejich vlastního světa. Jak již bylo řečeno, příběh napomáhá rozvoji osobnosti v mnoha směrech, velmi přínosný může

být i pro rozvoj čtenářské gramotnosti. Čtením se stimuluje tvořivé myšlení, dochází k obohacování slovní zásoby, podporuje poznávání vztahů a zákonitostí, upevňují základní morální postoje dítěte. Bez dovednosti čtenářské gramotnosti se jednoduše v reálném životě neobejdeme. Od začátku života jsme vystavováni různým situacím, ve kterých se potřebujeme zorientovat a správně podle nich jednat, a k tomu nám pomůže dostatek informací a zkušeností, které získáváme také prostřednictvím literatury.

Důležité je, aby pedagog rozuměl tomu, co se během čtení odehrává v hlavách dětí, aby uměl s příběhem vhodným způsobem pracovat a aby byl schopen využívat dostupných metod odpovídajících věku dětí, které vedou k pochopení čteného. Zároveň musí být pedagog schopen poskytnout dětem možnost pracovat se získanými informacemi i v dalším životě.

2.3.1 Základní metody pro práci s příběhem

Při realizaci jednotlivých činností vztahujících se k práci s příběhem v rámci předškolního vzdělávání lze využívat různých metod. Je důležité vědět, jaké záměry učitel sleduje a co chce příběhem dětem zprostředkovat. Podle Evy Svobodové (2010) patří mezi základní metody při práci s příběhy:

Sdělování:

- vyprávění o sobě, druhých, o životě, o světě;
- ovlivňuje klima a komunikaci ve třídě, posiluje vnitřní morálku a kázeň dětí, provokuje k myšlení a motivuje.

Vyprávění příběhů:

- vyprávění s cílem získat novou zkušenost či poznatek na základě dění kolem sebe, vysvětlení reálné situace či problému.

Dramatizace textu:

- tvořivý způsob získávání dovedností, vědomostí a zkušeností na základě vlastního prožitku, rozvoj fantazie a smyslového vnímání.

Filosofie pro děti:

- odkrývání souvislostí, přemýšlení plné fantazie a úvah, hledání způsobů řešení potíží.

Příběh jako motivační technika:

- škála námětů pro různé typy činností na základě potřeb konkrétní skupiny dětí, prostor pro sociální učení.

2.3.2 Využití příběhu v plánování v mateřské škole.

Třídní vzdělávací program by měl umožňovat rozvoj a vzdělávání každého jedince dle jeho potřeb a možností. A právě příběh může být klíčem k odemykání problematických stránek osobnosti a zároveň lékem k uvolnění, vyjádření a nalezení vlastní identity.

Vzhledem k existenci nepřeberného množství dostupné literatury lze vytvořit tematické celky třídního vzdělávacího programu na základě jedné nebo více knih, ale i na základě jednoho konkrétního příběhu. Důležité je, aby učitelka příběh dobře znala, uměla ho zařadit do ročního období, správně vytyčila dosažitelné cíle a volila pestré činnosti, které děti zaujmou. Její připravenost a správná motivace dětí bude při práci s příběhem nejdůležitějším prvkem.

Obsah příběhu by měl být aktuální. Může se vztahovat ke konkrétní události, např. k právě probíhajícím svátkům, tradicím, určitým školním či místním událostem, ke Dni Země, Dni vody, Dni stromů, Dni ptactva apod. Příběh může být reakcí na to, co se odehrálo v nedávné minulosti, případně může být začátkem něčeho, čím se bude pedagog spolu s dětmi zabývat po několik následujících dnů.

„Příběh nám může pomoci vytvořit prostředí, ve kterém děti mohou bezpečně schované pod rolí někoho jiného vyjádřit vlastní názory, pocity a přání. Proto lze i práci s vhodným příběhem považovat za vhodnou metodu práce s předškolními dětmi, i v případě, že cílem učitelky je získat zpětnou vazbu od dětí v prostředí konkrétní

mateřské školy.“ (Švejdivá 2017) Toho lze výborně využít při řešení aktuálních problémů či složitých situací nastávajících v každodenním životě běžné mateřské školy, ať už se jedná o nevhodné chování jako například ubližování, posmívání, vyčleňování z kolektivu či mimořádné konflikty vznikající mezi jednotlivci ve skupině. Výborné je, když dokáže pedagog pružně reagovat jak na negativní, tak i na pozitivní události ve třídě. Pro každé dítě je důležitým okamžikem narození sourozence, slavení narozenin, ale i témata jako smrt či handicap člena rodiny.

Zároveň nelze opomenout význam tradic naší společnosti a s ním spojené množství zvyků. Jejich vysvětlení a podstatu můžeme opět najít ve správném příběhu. (Svobodová 2017)

2.3.2.1 Realizace a evaluace tematických celků třídního vzdělávacího programu

V rámci evaluace vzdělávání v mateřské škole probíhá systematické a plánované vyhodnocování vzdělávání na úrovni školy i třídy. Při evaluaci třídního programu se hodnotí také realizace týdenních (popř. delších) tematických celků, tzn. týká se to i celků vytvořených na základě příběhu. Důležité je hodnocení výsledků vzdělávání žáků vzhledem k naplňování vytyčených cílů a výstupů v jednotlivých oblastech vzdělávání dítěte. Mezi ně patří oblast Dítě a jeho tělo. Pokud budeme hodnotit v rámci této oblasti výstupy čtenářské gramotnosti, zaměříme se například na rozvoj a užívání všech smyslů, osvojení si poznatků důležitých k podpoře osobní pohody i pohody okolního prostředí. V oblasti Dítě a jeho psychika se jedná zejména o rozvoj komunikativních dovedností, řečových schopností, osvojování si některých poznatků předcházejících čtení a psaní, rozvíjení základů pro práci s informacemi, posilování přirozených poznávacích citů, rozvoj tvořivosti, vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem, rozvoj a kultivaci smyslového vnímání, paměti a pozornosti, představivosti a fantazie, rozvoj poznatků a schopností, jak získané dojmy a pocity vyjádřit, kultivace mravního a estetického vnímání a prožívání. V oblasti Dítě a ten druhý dochází k rozvoji komunikativních dovedností a k posilování prosociálních postojů. V oblasti Dítě a společnost můžeme pomocí četby rozvíjet estetický vkus, základní kulturně-společenské postoje a z oblasti Dítě a svět můžeme dopomoci k

rozvoji úcty k životu ve všech jeho formách. Konkrétní kritéria k hodnocení výsledků vzdělávání předškolní pedagogové najdou např. v materiálu Konkretizované očekávané výstupy RVP PV, popř. mohou využít různé publikace k diagnostice v předškolním vzdělávání.

Základní metodou při hodnocení výsledků vzdělávání je pozorování, ale využít lze i rozhovor, testů nebo hodnocení produktů dětí. Po proběhlém shrnutí výsledků si učitel zvolí nové aktuální konkrétní cíle a výstupy a možnosti posouvání dovedností dítěte. (Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání).

Kromě naplňování vzdělávacích cílů se v rámci evaluace tematických celků třídního programu hodnotí i vhodnost využitých metod vzdělávání a vytvoření podmínek pro plnění cílů. Závěry z hodnocení využijeme při dalším plánování. Důležité je, zda zvolíme vhodné metody a sociální i materiální podmínky k jejich realizaci, poskytneme tak dítěti dostatek samostatnosti a možnosti volby. Vhodné jsou metody zahrnující situační učení, kooperativní učení hrou, vhodné aktivity k tématu, motivace, prožitkové učení.

PRAKTICKÁ ČÁST

3 PRÁCE S LITERÁRNÍM TEXTEM

3.1 Cíl práce

Cílem praktické části této bakalářské práce je vytvoření vzdělávacího programu, který bude zaměřen na rozvoj čtenářské pregramotnosti v předškolním vzdělávání. Na základě literárních příběhů vznikly integrované tematické celky, které budou následně realizovány v praxi. Výsledky ověření v praxi budou uvedeny v závěrečné evaluaci.

V praktické části bakalářské práce byly použity metody kvalitativního výzkumu. Realizace jednotlivých integrovaných tematických bloků byla uskutečněna v mateřské škole na Strakonicku. Třída je věkově homogenní a navštěvuje ji 28 dětí ve věku 5-6 let. Na základě rozhovorů s dětmi a pozorováním skutečných činností v praxi byl každý tematický celek evaluován.

3.2 Evaluační plán

U jednotlivých integrovaných tematických celků budou uvedeny očekávané výstupy z plánovaných aktivit, které budou na základě evaluačních otázek zhodnoceny.

Závěrečné evaluační otázky pro program předčtenářské gramotnosti:

Jak děti zvládají dovednosti v jednotlivých oblastech předčtenářské gramotnosti?

Orientace v prostoru:

- Využívá prostor k improvizaci a pochopení textu?
- Zvládá pohyb očí zleva doprava?
- Zaujme místo dle instrukcí učitelky?

Jemná a hrubá motorika:

- Dokáže dítě obracet jednotlivé listy v knize?

- Zvládá dítě manipulaci s knihou?
- Používá dítě různé náčiní a pomůcky?

Zrakové vnímání:

- Rozlišuje dítě barvy a jejich odstíny?
- Vyhledává dítě různé předměty na obrázku?
- Odlišuje dítě figuru a pozadí?
- Poznává dítě, který předmět chybí nebo je navíc?

Vnímání času:

- Rozlišuje dítě činnosti dne?
- Umí se dítě orientovat v časových pojmech?
- Zvládne dítě seřadit posloupnost děje?

Řeč:

- Rozlišuje dítě hlásky a jejich výslovnost?
- Užívá dítě slovní druhy, tvarosloví?
- Zvládne dítě rozklad slova na slabiky, hlásky?
- Byly děti v komunikaci aktivní?
- Převypráví dítě slyšený text?
- Vypráví dítě spontánně podle obrázku?
- Chápe dítě jednoduché hádanky?
- Chápe dítě pojmy nadřazené a podřazené?
- Zvládne dítě tvořit protiklady?
- Dítě chápe a realizuje pokyny
- Dítě smysluplně vyjádří myšlenku, nápad?

Sluchové vnímání:

- Rozlišuje dítě předměty podle zvuku?
- Poznává dítě píseň podle melodie?
- Zvládá dítě rýmování?
- Určí dítě první hlásky ve slově?
- Napodobí dítě rytmus?

- Udrží pozornost při čtení textu?
- Chápe čtené výrazy?
- Zopakuje dítě větu z více slov?

Sociální dovednosti:

- Dítě přirozeně komunikuje s dítětem?
- Zapojuje se dítě do her?
- Dítě samostatně plní zadané úkoly?
- Umí se dítě vyrovnat s neúspěchem?
- Uplatňuje dítě při činnostech iniciativu?

Evaluační otázky:

- O jaké metody zpracování příběhu projevovaly děti největší zájem?
- Jaké oblasti dětské osobnosti se podařilo posilovat?
- Jak děti realizovaly vlastní myšlenky, nápady a fantazii?
- Podařilo se naplnit jednotlivé cíle vzdělávacího programu?
- Jaká byla reakce dětí na jednotlivé aktivity?
- Byla zvolena přiměřená náročnost aktivit pro danou skupinu dětí?
- Které činnosti děti nejvíce zaujaly a proč?
- Měly děti dostatek prostoru pro k individuálnímu rozvoji při realizaci aktivit?

1.3 Tematické celky vytvořené na základě literárního příběhu

3.3.1 Pohádkový dědeček- O poslední vlaštovce

Obr. 1: Z knihy Eduard Petiška - Pohádkový dědeček

Zdroj: Petiška (2009)

Charakteristika celku

Příběh o vlaštovce byl v naší školce zařazen hned třetí týden v září. Vzhledem k houfování ptáků, pozorování ptáků za okny školky a vysvětlování dětem, proč se tomu tak děje. Zároveň bylo téma vlaštovek na drátech vhodnou asociací ke kamarádství a vzájemném sžívání se ve školce.

Cíle

Dítě a jeho tělo:

- rozvíjet dovednosti v oblasti hrubé i jemné motoriky

- orientovat se v rovině i v prostoru

Dítě a jeho psychika:

- kultivovat smyslové vnímání
- posilovat dovednosti předcházející čtení a psaní
- podporovat myšlení a fantazii
- rozvíjet mluvní projev, slovní zásobu a vyjadřování

Dítě a ten druhý:

- podporovat dovednosti při vzájemné spolupráci

Dítě a společnost:

- vnímat základní hodnoty společnosti
- vytvářet povědomí o sounáležitosti ke třídě, ke školce

Dítě a svět:

- kultivovat úctu k životu ve všech jeho formách

Očekávané výstupy

Dítě:

- zvládá koordinovaný pohyb po prostoru
- umí pracovat s barvou a tužkou
- naslouchá čtenému textu
- umí vyjádřit nápad, myšlenku
- vede očima pohyb zleva doprava
- projevuje emoce, fantazii bez ostychu
- pojmenovává předměty a činnosti z příběhu
- zvládá různé tvary slov ve větách

- respektuje názor kamaráda
- získává nové poznatky o životě zvířat
- projevuje zájem o informace a ví, kde je vyhledávat
- zapojuje se do společné hry, respektuje pravidla skupiny
- prožívá společné zážitky s ostatními

Motivace

Vzhledem k výhodné pozici oken z druhého patra školky do volného prostoru, v němž bylo umístěno elektrické vedení, jsme mohli pozorovat, co se děje venku. Děti pozorovaly vlaštovky, které se houfovaly, poletovaly kolem oken a usedaly na dráty. Poté jsme si pozorování doplnili promítáním fotografií na interaktivní tabuli. Ukázka velkého množství vlaštovek na jednom prostoru děti zcela uchvátila.

Četba

Pokračovali jsme čtením příběhu O poslední vlaštovce. Kniha Eduarda Petišky je doplněna milými ilustracemi Zdeňka Milera. Pomocí obrázků, změny intonace hlasu, využití pauz pro napětí jsme ponechali prostor pro dětskou fantazii.

Pochopení textu

Doplňujícími otázkami převyprávíme znovu příběh. Kde se vlaštovky setkaly? Kdo měl strach o chybějící vlaštovku? Co udělal? Co mezitím dělala vlaštovka? Koho potkala? O čem si povídali? Kdo ji ujistil, že už končí léto? Jak to nakonec dopadlo?

Dramatizace pohádky

Určíme postavy z příběhu. Rozdělíme děti dle jejich zájmu do rolí jednotlivých postav. Postupně střídáme. Děti běhají po prostoru, usedají na natažené lano a povídají si vlaštovčí řečí. Zkoušejí se ptát zvířátek, vyjadřovat emoce, využívat intonaci hlasu.

Ztvárňují radost ze shledání. Na závěr si zatančí společný taneček s nalezenou vlaštovkou.

Výrazy pro emoce

Ptáme se dětí na otázky odkazující k pocitům jednotlivých postav. Zkoušíme vyjádřit slovy, jak se jednotlivé literární postavy v pohádce cítí. Seznamujeme děti s výrazy jako je smutný, veselý, vystrašený, upovídaný, vylekaný, šťastný. Pokus o vyjádření emocí pohybem.

Získávání informací

Za využití encyklopedií seznamujeme děti s poznatky o životě vlaštovek. (Čím se živí? Kde žijí? Jak si staví hnízdo? Jak živí svá mláďata? Proč musí odlétat do teplých krajů?)

„Zpátky na dráty“

V prostoru tělocvičny natáhneme do prostoru lano. Vymezíme dětem pravidla pro pohyb v prostoru. Za doprovodu hudby (CD-Studánko Rubínko) děti běhají volně po prostoru = chytají mušky v letu. Když hudba přestane hrát, tak si děti rychle posedají na lano natažené na sebe jeden vedle druhého. Několikrát zopakujeme.

Asociační obruč

Použijeme velkou obruč na cvičení. Necháme děti natrhat připravené pruhy látek, které bylo předem nastříhané. Každé dítě si zvolí pruh, který se mu líbí. Zkusí se s ním proletět po třídě. Pruh představuje dítě jako vlaštovičku. Postupně každé dítě přiváže svou vlaštovičku na obruč, představí se ostatním („Jmenuji se a mám rád (a), když....“)

„Záchranné hnízdo“

Využití obruče pro řešení konfliktů mezi dětmi. Pokud někdo nezná řešení problému nebo potřebuje svůj prostor, tak má možnost využít obruč = hnízdo pro nápad, zklidnění, únik, urovnání myšlenek. Pozor! Neurčuje učitelka, ale děti nebo dané dítě samo!

„Společný let“

Zařadíme cvičení pro uvolnění dětí. Využijeme další obruče. Vymezíme mety na druhém konci prostoru koberce. Děti vytvoří dvojice, obě si vlezou do obruče a musí společně obletět hospodářství. Postupně přidáváme větší počet dětí na jednu obruč, následně se pouze drží určenou rukou za obruč a společně obíhají metu. Nesmí cestou nikoho ztratit.

Dokončování vět

Předřikáváme dětem věty vztahující se k tématu a necháváme konec otevřený. Děti vymýšlejí možná řešení dokončení vět. Věty s chybnou gramatikou zopakujeme ve správném znění.

Tvoření řádků

Pomocí tuše a špejlí připravujeme na pruh papíru dráty pro vlaštovky. Dáváme pozor na pohyb zleva doprava a souvislou čáru.

Prstové barvy

Na připravené dráty prstem namočeným v barvě znázorňujeme vlaštovky. Dokreslíme ocásek a zobáček. Následně využijeme k vytvoření pojmu řádek.

„Co viděla?“

Učitelka předřiká otázku: „Vlaštovička na okýnku v umývárce seděla. Povězte mi, milé děti, co všechno tam viděla?“ Děti postupně jmenují věci, které si vybaví. Učitelka

obměňuje část, kde vlaštovka seděla na další místa (např. nad zahrádkou letěla, nad lesem letěla, ve třídě nám seděla, nad vesnicí letěla...)

Vlaštovčí řeč

Dáváme otázky, jak se mezi sebou dorozumívají některá zvířata. Následně zkusíme vymyslet, jak se mohou dorozumívat vlaštovky. Použijeme ve větách typu: Jak vlaštovka volá, když má hlad? Co vlaštovka odpoví na otázku, kam letíš? Jak se vlaštovky počítají?...

Přání

Každé dítě si vymyslí, co by přálo vlaštovkám při jejich odletu. Na závěr jim společně na cestu zamáváme a zavoláme „šťastnou cestu“.

Evaluace

Samotnou četbu příběhu jsme zahájili tím, že děti měly za úkol najít v dané knize na základě obrázků příběh o vlaštovce. Jelikož jde o milé a pro děti poutavé obrázky, tak byly zvědavé, co je čeká. Dokázaly udržet pozornost po celou dobu četby. Na doplňující otázky dokázala odpovědět většina dětí. Občas reagovaly obsahově nepřesně. Po pár opravách od učitelky se samy vzájemně opravovaly. Příjemné bylo zjištění, že je skutečně zajímavé, co ostatní říkají.

Veliký úspěch mělo vytváření záchranného hnízda z obruče a natrhané látky. I děti spíše introvertního typu si s velkým zápalem užívaly trhání pruhů látky, zvládaly vyvíjení tlaku síly rukama od sebe.

Při samotném představování a vyjádření „co mám rád“ měly některé děti potíže a neuměly se vyjádřit. Při vázání uzlíků mělo několik dětí problémy s motorikou.

Hru v roli s kostýmy si děti užily při dramatizaci pohádky. Měly možnost rozhodnout, jaké zvířátko chtějí představovat. Pokud jim jejich stydlivá povaha nedovolovala zapojit se a projevit vlastní fantazii, byla těmto dětem určena role diváka a pozorovatele, který následně pomáhal příběh převyprávět.

Během pohybové hry Zpátky na dráty se zapojily s chutí všechny děti. Respektovaly pravidla i schopnosti druhého. Reakcí na hudbu bylo posilováno sluchové vnímání dětí.

K rozvoji slovní zásoby a popisu předmětů u dětí docházelo při hře „Co viděla?“

Vzhledem k homogennímu věku dětí nebyly příliš patrné velké mezery v nápadech. Pouze některé děti měly tendenci opakovat již vyslovené. Zajímavé bylo, že některé děti dokázaly popsat, že viděly např. zatoulaného pejska či píchlé kolo u auta, čímž reagovaly na čerstvé zážitky z rodiny.

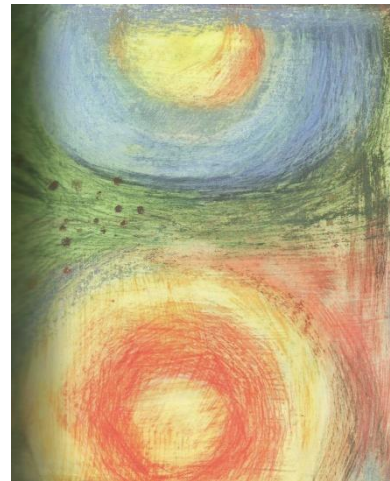
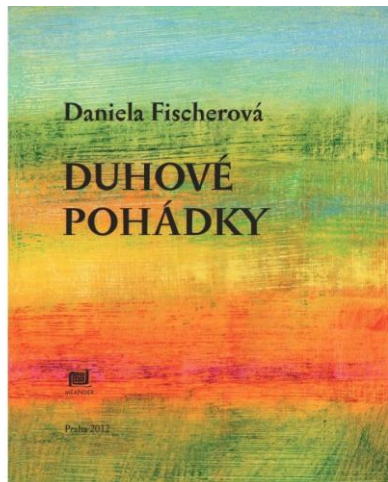
Motoriku rukou měly děti možnost rozvíjet při výtvarné práci s prstovými barvami a při psaní linek. Děti měly za úkol udržet linii tahu zleva doprava. Z větší části se jim dařilo, častým jevem ovšem bylo přerušování čáry.

Vyjadřování a pojmenovávání emocí byl pro děti jeden z těžších úkolů. Bylo znatelné, že u toho velmi přemýšlí, že některá slova jsou pro ně méně známá či úplně neznámá. Snazší bylo emoci předvést než pojmenovat.

Myslím si, že téma vlaštovek děti zaujalo. Jako velmi pozitivní vnímám využití záchranného hnízda samotnými dětmi několik dnů po jeho vytvoření. Realizace činností byla aktivní a přínosná pro učitelku i pro děti.

3.3.2 Duhové pohádky - Strakatá pohádka

Obr. 2: Z knihy Daniely Fischerové

Zdroj: Fischerová (2012)

Charakteristika celku

Velmi něžný a milý příběh o rozjívěném sluníčku, které z nudy obarvilo svět kolem sebe. A to dost na to, abychom si vytvořili celý barevný týden. Barvy budeme míchat, patlat, popisovat, pozorovat, určovat, malovat, vnímat a především si užívat.

Cíle

Dítě a jeho tělo:

- rozvíjet fyzickou i psychickou zdatnost
- osvojovat si věku přiměřené praktické dovednosti
- zvládat koordinaci ruky a oka
- podporovat správné dýchání
- rozvíjet zájem o psanou podobu jazyka
- rozvoj komunikativních dovedností a kultivovaného projevu
- posilovat přirozené poznávací city
- rozvíjet estetické a mravní citění

Dítě a ten druhý:

- rozvíjet kooperativní dovednosti

Dítě a společnost:

- rozvíjet společenský a estetický vkus
- posilovat schopnost vnímat a přijímat společenské hodnoty

Dítě a svět:

- seznamovat se s místem a prostředím, ve kterém žiji
- poznávání jiných kultur

Očekávané výstupy

Dítě:

- rozlišuje barvy, jejich odstíny a umí je správně pojmenovávat
- má zájem o pokusy s barvami
- pozoruje barvy ve svém okolí
- zvládá rozklad slov na slabiky
- používá barvy k vyjádření myšlenky při praktických a výtvarných činnostech
- dokáže třídit barvy
- vymýšlí neobvyklé názvy na základě barev
- zvládá lokomoční pohyby přes překážky
- rozlišuje jiné národnosti lidí
- přemýšlí o pravdě a lži
- sluchově rozlišuje podobné výrazy
- rozliší sluchem nesmysly ve větách
- spolupracuje s ostatními ve skupině
- cítí sounáležitost se třídou

Motivace

Knihu zabalíme do duhové látky. Na koberci uprostřed kruhu z lana navrstvíme další šátky na zabalenou knihu. Děti vymýšlejí, co by tam mohlo být schované. Vždy po cinknutí trianglu a oslovení dítěte může dané dítě odebrat jeden šátek z kopyčky. Postupným odkrýváním odhalíme knihu.

Četba pohádky

Poutavý a citlivý příběh o tom, jak sluníčko z rozpustilosti dalo barvy všemu kolem nás, který je doplněn abstraktní malbou, která má dar provokovat fantazii dětí. Zároveň jsou v textu výrazy a obraty srozumitelné dětskému posluchači.

Převypravování

Děti vyjadřují své pocity a nálady z příběhu. Postupným přidáváním vět doplňujeme celý příběh. Upozorňujeme na silné okamžiky, které posouvaly děj.

Barevný týden

Jelikož jsme součástí světa, tak máme barvy k dispozici. Využijeme vlastního oblečení a každý den se ve školce sejdem v jedné určené barvě. (Pondělí - modrá nebo fialová, úterý - zelená, středa - červená nebo růžová, čtvrtek - žlutá nebo oranžová, pátek - duhová).

Barevná brána

Obměna hry Zlatá brána: „Barevná brána otevřená, duhovým klíčem odemčená, kdo do ní vejde, do zeleného světa vejde“ (obměňujeme barvy). Máme připravené barevné průhledné fólie z desek a dítě lapené v bráně zůstane s fólií dané barvy před očima pozorovat okolí. Postupně se vyměňují a střídají všechny děti.

„Růžové brýle“

Pokusíme si vysvětlit si rčení „Kouká přes růžové brýle.“ Jak poznáme pravdu? Co je to nepravda? Co je správné? Jak budeme reagovat, když poznáme, že nám někdo lže?

Rozdílní lidé

Obrázky lidí z různých kontinentů, poznávání odlišností barvy pleti (černoši, Eskymáci, Japonci).

„Jsem důležitý!“

Naučíme děti básničku z pedagogiky France Keeta: Každý z nás je krásný, každý z nás je vzácný, od hlavy až po paty, svět je se mnou bohatý! JO!

Vymýšlení slov:

Zkusíme s dětmi vymýšlet nová slova pro mráčky na obloze podle barev, které sluníčko použije (např. červená = červánci, bílá =beránci, žlutá = žluťasci, šedá = šedánci, apod.)

Malování prstem

Do uzavíratelného sáčku dáme trochu barvy, přilepíme hmotou na okno. Děti prstem malují do barvy jednoduché tvary, obrázky. Přes okno prosvítají a děti vidí linii tahu.

Pokus s barvami

Do kalíšku nalijeme rozmíchané základní barvy (žlutá, zelená, červená, modrá), do řady mezi ně vložíme kalíšky s čistou vodou. Jednotlivé kalíšky mezi sebou propojíme savým filtračním papírem a pozorujeme, jak se nasátá barva mísí a vytváří další odstíny duhy.

Čarování

Děti s pomocí říkanky „Slunce vyšlo nad mraky, čarovalo zázraky“ vymýšlejí, co může sluníčko vyčarovat.

Plastová víčka

Připravíme dětem dostatečné množství plastových víček a následně společně hledají dané barvy a skládají duhu na koberci. Vytváří horní oblouk.

Na barevné skřítky

Použijeme barevné barety, které si děti nasadí na hlavu. Dáváme dětem různé slovní pokyny, na které by měly správně reagovat pozorováním kamarádů. „Jdeme, jdeme, kudy chceme, pěkně my se rozejdeme. Sejdeme se u modrého skřítky, stoupneme si před žlutého skřítky, obejmeme bílého skřítky, pohladíme tmavě zeleného skřítky apod.“

Zapni sporák

Připravujeme společně s dětmi duhovou polévku. Dramatizací předvádíme jednotlivé úkony k vaření - Zapni sporák, postav hrnec, vodu nalej, osol, míchej, přidej vše červené... Děti postupně přinášejí předměty dané barvy do středu kruhu. Následně uklízíme, třídíme.

Nesmyslov

Obměna hry Všechno lítá, co peří má. Předříkáváme dětem slovní spojení a děti reagují zvednutím rukou, pokud je to správně. Např. bílý dům, žlutá myš, červená silnice, modrý kaštan, hnědý pes, modrá tráva, zelený kombajn, červený tulipán, zelený krtek, stříbrné zlaťáky...

Obtisky rukou

Společně vytvoříme obraz duhy. Děti tiskají natřené ruce do řady, dokreslují tuší, co vidí sluníčko z oblohy.

Malířova paleta

Ze čtvrtky vystříhneme tvar malířské palety. Na vycházce s dětmi hledáme na louce a u lesa různé odstíny barev a přilepujeme je na paletku.

Evaluace

Vzhledem k tomu, že se jednalo o příběh, který obsahuje prvky pro děti velice blízké (slunce, barvy), tak je velmi zaujal. Zaujatě poslouchaly a tím pádem dokázaly příběh výborně znovu poskládat a převyprávět.

Z nápadu barevného týdne, kdy děti chodily do školky v oblečení dané barvy, měly z počátku nejistý pocit maminky. Ovšem nakonec dopadlo barevné oblékání velmi zábavně a pro děti bylo velkou motivací těšení se do školky.

Při hře Barevná brána si děti posilovaly zrakové vnímání, soustředily se více na vnímání detailu a na popis viděného. Největší reakce byly na změny barvy pleti dětí na pastelové odstíny.

Silné reakce nastaly u problematiky pravda a lež. Předškolní děti již umějí dobře chápat tyto výrazy a dokázaly o nich diskutovat. Popisovaly prožité situace a jejich vlastní pocity. Velmi rády používaly básničku o důležitosti každého z nás z pedagogiky France Keeta.

Rozvoj fantazie a slovní zásoby byl u dětí podpořen vymýšlením nových slovních výrazů pro názvy mraků. Přes výrazy související s barvou a velikostí přecházely k identifikaci, k čemu je daný mrak podobný, co, nebo koho jim připomíná. Jemná motorika rukou se u dětí rozvíjela kreslením prsty do barvy ve fólii na okně.

Malé „vědátoři“ velmi zaujaly pokusy s barvami a vodou v kalíškách, míchání, rozpouštění a smíchávání barev.

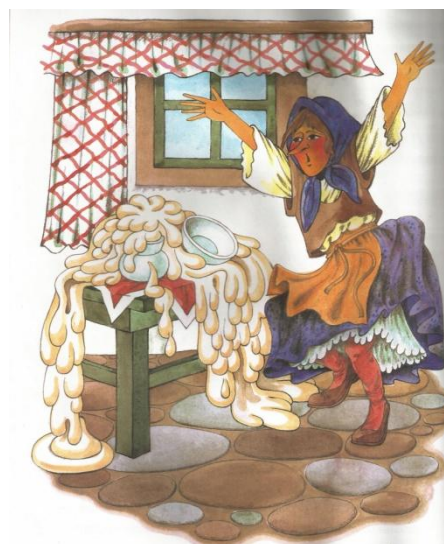
Jazykové dovednosti děti získávaly při hře Čarování a Zapni sporák, kde poznávaly význam sloves, barev a získávaly orientaci v prostoru.

Velikou legraci zažily děti při hře Nesmyslov. Bavila je nesmyslná slovní spojení, kdy děti samy začaly vymýšlet další možnosti, jako například: zelený knedlík, suchá voda, bílý dinosaur apod. Dokonce si některé děti troufily na roli vedoucího hry.

Výtvarné tvoření s obtiskováním rukou a sběru barev v přírodě mělo velmi pozitivní odezvu. Děti vnímaly, že jsou součástí skupiny a výborně spolupracovaly mezi sebou i s učitelkou. Veškeré aktivity spojené s Duhovou pohádkou jsme si užily a těšíme se na další.

3.3.3 Otesánek - Hrnečku vař!

Obr. 3: Z knihy Otesánek a jiné české pohádky - text vybrala a upravila Jana Eislerová

Zdroj: Eislerová (2002)

Charakteristika celku

Pohádka bude motivací pro práci s textem v období před školními prázdninami, kdy je obzvláště důležité upozornit děti na dodržování pravidel společnosti, na spolupráci s ostatními, respektování rodiny a pomoc druhým.

Cíle

Dítě a jeho tělo:

- osvojovat si poznatky o dovednostech důležitých k podpoře bezpečí a osobní pohody
- ovládat pohybový aparát a dýchání

Dítě a jeho psychika:

- rozvíjet zájem o verbální i neverbální formy sdělení (výtvarné, dramatické, pohybové, dramatické)
- rozvíjet tvořivé myšlení, sebevyjádření
- poznávat sebe sama
- získávat osobní spokojenost

Dítě a ten druhý:

- rozvíjet vztah dítěte k druhým lidem
- vytvářet prosociální postoj (sociální citlivost, respektování, přizpůsobivost)
- přizpůsobit osobní soukromí ve vztazích s druhými dětmi

Dítě a společnost:

- rozvíjet schopnosti žít ve společnosti ostatních lidí
- zvládat změny společného prostředí

Dítě a svět:

- chápat, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit

Očekávané výstupy:

- umí sladit pohyb se zpěvem
- má povědomí o některých způsobech ochrany osobního bezpečí a o tom, kde v případě potřeby hledat pomoc
- vyjadřuje samostatně myšlenky a pocity na vhodně zformulovaných větách
- domluví se slovy i gesty
- umí vytvořit jednoduchý rým
- reprodukuje říkanky, písničky
- soustředí se na činnost a udrží pozornost
- uvědomuje si svou samostatnost
- rozumí běžným projevům vyjádření emocí a nálad
- zvládá požadavky plynoucí z prostředí školy
- rozlišuje slova nadřazená a podřazená, třídí slova do skupin
- aktivně se zúčastňuje pohybově dramatických aktivit (hra s padákem)
- rozlišuje časové pojmy - ráno, poledne, večer, jaro, léto, podzim, zima
- chápe význam méně známých výrazů z textu (např. ves, došková střecha, žebračka, světnice, robota, apod.)

Nabídka činností

Motivace

Ilustrace Edity Plickové vhodně doplňují text a zároveň děti přivádí k zájmu o příběh. Učitelka nabídne dětem výběr z několika různých hrnků, děti společně určí, který hrnek by mohl být ten kouzelný. Schováme hrnek pod látku (učitelka do něj nenápadně nasype rozinky). Přečte pohádku a po přečtení čeká děti překvapení. Společně čarují slovy Hrnečku, vař! Po odkrytí hrnečku najdou odměnu.

Převyprávění textu

Postupně po kruhu děti posílají hrnek a za dopomoci učitelky přidá každé dítě jednu větu k právě přečtené pohádce Hrnečku vař.

Myslím si

Děti vymýšlejí, k čemu všemu by takový hrnek mohl sloužit.

Dechové cvičení

Naplníme hrnky mlékem a děti pomocí brčka foukají bubliny do mléka. Důležitý je nádech nosem a plný výdech ústy.

Filosofování s dětmi

Co znamená pomoci někomu v nouzi? Je dobře, když je všeho akorát? Co by se stalo, kdyby zmizely všechny hrnečky?

Vaření

Připravíme hrnec a vařečku. Vyprávíme si s dětmi, jak se vaří kaše? Kde najdeme recepty?

Vyťukávání rytmu

Dřevěné tyčky představují vařečky. Děti vyťukávají rytmus říkanky „V pohádkách se dějí divy, jeden hrnek byl jak živý, máte-li hlad milý braši, uvaří vám chutnou kaši. Přineste si lžíci, stačí mu jen říci.“

Do vesnice

Při této pohybové hře chodí děti za sebou, drží se za ramena a předřikávají „Teče kaše, teče, teče, do vesnice už se vleče. Teče, teče do vesnice, jmenuje se... např. Motanice, Kýchanice, Dupanice, Drbanice, Mračnice, Tleskavice, Točenice, Mrkanice, atd. Děti se zastaví a napodobí pohybem daný název vesnice. Následně vymýšlejí nová pojmenování.

Gymnastika mluvidel

- lízání kaše, míchání kaše jazykem, olizování rtů kolem dokola, mlaskání, nafukování tváří, volání STŮŮŮJ = špulení rtů.

Co schovala kaše?

Vyprávíme si, co všechno mohla kaše schovat. Potom si připravíme - obrazy předmětů = nábytek, nářadí, dopravní prostředky, zvířata, ovoce, stromy, oblečení.

Připravíme barevně odlišné deky s jedním předmětem z dané skupiny (např. autíčko, židlička, jablko, čepice, větev stromu, plyšová myška) a postupně přiřazujeme obrázky a určujeme slova podřazená a následně obráceně slova nadřazená.

Hádanka

Nejdříve je plný, potom prázdný a nakonec se jde umýt? Co je to?

Tvoření sloves

Vymyšlením zařikáadel pro další věci vytváříme slovesa. Učitelka předřikává podstatná jména a děti doplňují možná slovesa. Např. Hrnečku, vař! Míčku, skákej! Hudbo, hraj! Tužko, piš! Hade, lez!

S padákem

Děti stojí v kruhu s padákem v rukou. Na základě říkanky rozhýbají padák, až se nakonec pod něj schovají. Musí poslouchat, vnímat text a reagovat na slova HAM! Říkadlo „Hrnek vaří, bez přestání, neslyší mé bědování. Kaše na stůl přetéká, už se valí jak řeka. Už se valí do ulice, honem, děti, vemte lžíce! HAM!“

Orientace v čase

Vysvětlení posloupnosti příběhu a časových pojmů ráno, poledne, večer. Doplňující otázky - Co děláme ráno? Co děláme v poledne? Co děláme večer? Přiřazujeme obrázky činností. Snažíme se popisovat celou větou.

Zraková paměť

Obrázky hrnečků poskládáme do řady, necháme děti si je prohlédnout a následně je přikryjeme. Děti po pozorování obrázků a jejich následném překrytí mají za úkol poskládat stejnou řadu obrázků.

Vysvětlení pojmů

S dětmi si všímáme v textu méně známých výrazů a následně se snažíme vysvětlit, co znamenají (např. robota, vdova, žebračka, světnička, náves, hlásky, došková střecha).

Evaluace

U tohoto příběhu se opět potvrdilo rčení o tom, že v jednoduchosti je síla. Děti totiž pohádka velmi bavila. Některé ji částečně znaly a o to hlouběji reagovaly na vysvětlování příběhu a filosofické otázky k němu. Silné překvapení prožívaly děti u odhalení začarovaného hrnku pod látkou. V daný okamžik skutečně věřily kouzlu, jehož zážitek byl posílněn uvolněním při dechovém cvičení s brčkem a mlékem v hrnku.

U otázky, co by se stalo, kdyby zmizely hrnečky, děti odpověděly jasně a rychle, že bychom používaly skleničky. Je kouzelné pozorovat jejich bezelstnost a nekomplikovanost.

Velmi dobře se dařilo při rytimizaci textu, děti dobře slyší rytmus. A pokud se najde dítě, které nemá sluchové vnímání a rytmus prožitý, tak ho skupina dětí pohltí a zvládá rytimizaci textu také.

Jako obvykle byla velkou zábavou pohybová hra Do vesnice. Zprvu se děti trošku styděly vykřiknout nahlas první nápad, ale brzy pochopily a s jistotou vymýšlely nové názvy vesnic. Stejně tak to bylo s vymýšlením sloves ke slovnímu spojení. Nakonec byly zapojeny i méně aktivní děti a celá aktivita se podařilo.

Velmi svižně a správně reagovaly děti při činnosti s tříděním předmětů do skupin a určování názvů jednotlivých skupin. Ještě jsme si aktivitu doplnily tvořením řad s vyřazováním předmětu, který mezi ostatní skupiny předmětů nepatří. Děti samy pro

ostatní vytvářely řady a většina z nich velmi dobře pochopila její princip. Oblíbenou aktivitou u dětí byly hádanky.

V časových pojmech měly některé děti zmatek, dokud šlo o abstraktní představu. S obrázky činností pro jednotlivé etapy dne a ročních období se již výborně zorientovaly. Děti však mají tendenci odpovídat na otázky jedním slovem a je potřeba podporovat je ve vyjadřování celou větou.

Celek jsme zakončili vymodelováním hrnku z modelíny a pokusem v něm, kdy jsme smíchali jar, sodu a ocet a děti měly skutečné Hrnečku vařit!

3.3.4 Cvrček a mravenci

Obr. 4: Z knížky Cvrček a mravenci

Zdroj: Novák (2017)

Charakteristika celku

Podzimní období je spojeno s návštěvou lesa, pozorováním stromů, sběrem přírodnin, sledováním počasí a také vnímáním toho, co se děje se zvířaty před zimou. A naši pozornost dostalo to nejmenší mezi zvířaty, a to je hmyz, především mravenci. Děti se seznámí s jejich způsobem života, obydlím i lesními kamarády. Upozorníme na jejich kladné vlastnosti a vytváříme povědomí o správném chování v přírodě. Poskytneme dětem zkušenosti při práci s encyklopediemi o zvířatech a pozorováním pod lupou.

Cíle

Dítě a jeho tělo:

- rozvoj koordinace ruky a oka
- užívat všechny smysly

Dítě a jeho psychika:

- rozvíjet kultivovaný projev
- podporovat zájem o psanou podobu jazyka
- vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem, zájmu o poznatky a práci s informacemi
- rozvíjet estetické cítění

Dítě a ten druhý:

- posilovat komunikativní dovednosti

Dítě a společnost:

- vytváření základů aktivních postojů k životu, rozvíjet dovednosti umožňující tyto vztahy a postoje vyjadřovat a projevovat

Očekávané výstupy

Dítě:

- určuje pořadí první, poslední, za, před
- umí vytvářet slova opačného významu, je verbálně pohotové
- vymýšlí větu na základě tří slov
- vypráví příběh na základě posloupnosti obrázků
- projevuje zájem o nové informace, umí vyhledávat v encyklopedii

- pozoruje pod lupou
- pracuje s modelínou, vytváří prostorové práce
- využívá sluch, hmat, zrak k získání nových poznatků a prožitků
- vyjadřuje postoje k životu a projevuje se
- zvládá přijatelnou komunikaci s vrstevníky i učitelkou
- ovládá lokomoční pohyby
- určuje na základě sluchového rozlišení první hlásku ve slově
- získává povědomí o živé a neživé přírodě

Nabídka činností

Motivace

Při vycházce lesem po silném dešti pozorujeme, kde všude napršelo. Narazíme na mraveniště, zastavíme se u něj a diskutujeme o tom, jak na tom jsou mravenci právě v době deště? Jak to u nich asi vypadá? Co dělají celý den? Po návratu do školky si představíme naši knížku Cvrček a mravenci a slíbíme si, že si ji druhý den přečteme.

Obrázky z příběhu

Ukážeme dětem předem připravené jednotlivé obrázky z knihy (ofocené, zafóliované). Postupně na základě obrázků děti vypráví, co se stalo, kdo je na obrázku, co asi dělá a jak to může být dál.

Odhalení příběhu

Představíme dětem skutečnou knihu a přečteme jim napsaný příběh. Rozlišujeme mezi nápady dětí a faktickým dějem z knihy. Diskutujeme o příběhu, necháme dětem prostor pro jejich postřehy.

Práce s lupou

Použijeme dětské kelímkové lupy, do kterých připravíme plastové ukázky brouků.

Práce s encyklopedií

V souvislosti s pozorováním lupou využijeme dětské encyklopedie, knihy o zvířatech a hmyzu. Necháme dětem volný prostor pro prohlížení, hledání a vzájemnou komunikaci mezi dětmi.

Určování pořadí

Děti odpovídají učitelce na otázky typu: Kdo jde první? Kdo jde za mravencem s jahodou? Kdo je poslední? Kdo je mezi mravenci s klacíkem a kytičkou? Spočítej kolik mravenců je na obrázku. Pojmenuj jednotlivé mravence.

Příroda živá X neživá

Seznámíme děti s pojmy živá a neživá příroda, zkusíme určit jednotlivé druhy z přírody a zařazujeme je do živé nebo neživé přírody. Pokračujeme na vycházce. Upozorníme na ochranu přírody bez rozdílu označení. Využíváme encyklopedií a interaktivní tabule.

Mravenci spí

Děti klečí v předklonu s hlavou na koberci. Pozorně poslouchají. Učitelka předřikává jednotlivá slova. Dítě zvedne hlavu, pokud uslyší slova začínající hláskou S. (Obměňujeme písmena).

Co do řady nepatří?

Připravíme skupiny obrázků - motýli, ryby, brouci, savci, ptáci. Vždy do každé řady zamícháme nějaký obrázek z jiné skupiny. Děti zrakem určují, který obrázek do řady nepatří.

Cvrček cvičí

Říkadlo: „Nevídáno, neslycháno, cvrček cvičí každé ráno, nejdřív nohy protahuje, do výšky se natahuje. Potom ještě dřepy dělá, on je silný jako včela.“ Přidáváme další varianty pohybu (hlavou kývá, na zem sedá, předklání se, skáče, kolena zvedá, souseda hladí, usmívá se, atd.) Děti pozorně naslouchají a napodobují pohyb.

Rozsypané jehličí

Na proužky papíru napíšeme větší množství různých tiskacích písmen. Vícekrát mezi všemi písmeno M. Rozložíme po koberci do obručí. Skupinky dětí u obručí mají za úkol najít mezi všemi proužky ty, které mají na sobě stejný znak, jako ukazuje učitelka. Ta drží v ruce velké tiskací M jako mravenec.

Užívání citoslovcí

Využijeme píseň „Když si kamarád, tak pojď si s námi hrát...“ Postupně přidáváme pohyby rukou spojené s určitým vymyšleným citoslovcem (např. ňaf ňaf, ňuf ňuf, hařapařa, húú, cink, blé).

Vymyšlení vět

Připravíme si několik obrázků souvisejících s lesem. Dítě má za úkol vytáhnout si tři obrázky a na dané obrázky vymyslet krátkou větu. Například - veverka, pařez, voda → Veverka seděla na pařezu a pozorovala vodu v rybníku.

Na mravence

Při pobytu v tělocvičně využijeme prostor a žíněnky pro spolupráci a komunikaci dětí. Děti si vytvoří skupiny po 4-5 dětech. Mají za úkol si vypomoci tak, aby přenesly po kolenou na svých zádech žíněnku na druhou stranu tělocvičny.

Mravenčí vajíčka

Připravíme ze zmuchlaného papíru různě velká a různě dlouhá mravenčí vajíčka. Děti následně třídí podle velikosti a tvaru vajíčka do jednotlivých ošatek.

Bez práce nejsou koláče

Vysvětlíme si s dětmi, co za poučení se skrývá pod lidovým příslovím „Bez práce nejsou koláče.“ Už jste to děti slyšely? Používá to babička nebo dědeček? Proč je důležité pracovat? Co všechno může být práce?

Pobyt v přírodě

- pozorujeme lupou mraveniště
- tvarujeme z modelíny mravence a jiné brouky

Evaluace

Téma hmyz děti tak zaujalo, že bychom mohli celý integrovaný blok vytvořit na základě této knížky. Děti mají volný přístup k odborným knihám (encyklopedie, atlasy) a velmi často je v nich listováno.

Děti by nejraději každého tvorečka z vycházky zavřely do sklenice a pozorovaly. S ohledem na zájem o informace jsme využili dokumentární snímek a promítli si ho na interaktivní tabuli ve třídě. Zároveň díky milým ilustracím zůstal v dětech zájem o knihu.

Při seznámení dětí s termíny živá a neživá příroda nastalo zvláštní nepochopení. Největší problém byl se stromy, dřevem. Děti mají představu, že živé utíká a vydává zvuky. Postupně jsme si díky obrázkům a návštěvám lesa vytvořili jakési povědomí o rozdílech v daných termínech.

Určité nedostatky se vyskytly při sluchové hře „Mravenci spí“. Některé děti mají problémy se zklidněním, udržením pozornosti a soustředěním. Proto jsem zvolila variantu menších skupinek dětí a vyplatilo se. Aktivita „Co do řady nepatří“ proběhla velmi snadno a rychle. Děti nemají problém třídit obrázky a rychle postřehnou, co do řady nepatří. Stejně tak činnost s hledáním stejného znaku na proužcích papírů. Pokud jde o zrakové vnímání, jsou na tom děti lépe než u vnímání sluchového.

Při realizaci pohybových her v tělocvičně (Na mravence, Cvrček cvičí, Mravenčí vajíčka) jsme se setkaly s velkým úspěchem. Děti zvládají lokomoční pohyby v prostoru i s překážkami, dokázaly mezi sebou komunikovat a především se velmi radovaly a užívaly si.

Ovšem nejtěžším úkolem z tohoto tématu byla pro děti aktivita s vymýšlením vět. Především zapojení sloves, doplnění předložek a občas i skloňování slov.

Postupným tréninkem však získávaly jistotu a zlepšovaly se. Děti velmi rády pracovaly s lupou a modelínou v přírodě. Myslím, že pochopily, jaký by měly získávat vztah ke svému okolí a zvířátkům. Zároveň si začaly více všimnout detailů.

Již při vycházkách nekřičí a neskáčou z cesty, když potkají mravence. Dříve měly jedinou představu a to, že je poštipou a musí je zadupat. Přestaly se bát a panikařit. S tématem jsme se rozloučili písní Uhlíře a Svěráka Mravenčí ukolébavka.

3.3.5 Vlastní tvorba dětí

Motivací k nápadu na vytvoření vlastního příběhu dětí bylo řešení jejich chování. Stále se opakující nežádoucí projevy chování některých jedinců a snaha vymyslet s dětmi společné řešení přivedla učitelku k započatí práce na příběhu.

Samotným činnostem předcházela návštěva místní lidové knihovny, rozhovory s paní knihovnicí, prohlídka dětských knih. Dále se seznámily se systémem fungování knihovny, se způsobem, jakým si mohou děti knihy zapůjčit, jak se ke knize máme správně chovat a co v knihách můžeme najít.

A jednoho dne, kdy opět nastalo řešení konfliktů, se začal odehrávat příběh. Děti se aktivně zapojovaly do vymyšlení místa, kde se děj odehrává, jmen hlavních hrdinů a postupně vznikal příběh. Učitelka si vše pečlivě zapisovala a při dalším pokračování zopakovala již vytvořené a děti navazovaly na text. Důležité bylo pro děti slyšet v textu přímé řeči se svým jménem. Například: Adámek řekl: „Nebručte!“ Učitelka se snažila žádné z dětí neopomenout. Při práci s vlastním příběhem se děti cítily skutečně užitečně a získávaly novou motivaci pro vymyšlení pokračování příběhu.

Pokud nastala situace, že bylo více návrhů na pokračování a na to, co se bude dít dál, tak jsme použili vlastní vytvořené pohádkové kostky. To znamená, že například při rozhodování, kdo stál na kraji lesa, vybraly děti šest nejzajímavějších nápadů (například kámen, hajný, strom, chaloupka, ježibaba, jelen) a hozením kostky rozhodly danou situaci.

Zároveň děti průběžně kreslily obrázky vztahující se k textu. A v závěru jim učitelka pomohla vše svázat, aby vznikla skutečná dětská kniha.

Nastávaly i další zajímavé situace pro projevení emocí, charakterů postav i dětí samotných. Důležité bylo najít společné nejlepší řešení a zároveň respektovat názor druhého. Myslím, že si to děti užily a měly velkou radost z výsledku. Velkou odměnou bylo, když rodiče dětí vyprávěli, jak děti doma vyžadují, aby každému pohádku několikrát přečetli.

Pohádka: Jak se léčí Bručouni

V Radomyšli stála motýlková školka. Do školky chodily kluci a holky. Hrály si, pracovaly, běhaly, cvičily, zpívaly, tančily, malovaly, vyráběly a dováděly. Ale hlavně byli všichni pohromadě a kamarádi. Také tam s nimi chodila dvojčátka. Holčička Hanička a chlapeček Pavlík. Jenže tyhle děti se do školky moc netěšily, neustále si na něco ztěžovaly. Vztekaly se na šatniče, vymýšlely si na rodiče neustále nějaká přání a mračily se. Děti jim začaly říkat Bručouni a snažily se jim poradit. Simonka radila: „Nezlobte!“ Adámek: „Nebručte!“ Karolínka: „Neperte se!“ Tereška: „Nehádejte se!“ Vendulka: „Když budete hádavi, odnese vás čert!“ Adélka: „Netrucujte!“ Sofinka:

„Budte milí!“ Gábinka: „Nejhodnější!“ Vítek: „Dostanete na zadek a budete spravení!“
Elenka: „Najděte si hodného kamaráda a usmívejte se!“

A tak uběhlo několik dnů. Děti chodily s paní učitelkou často na procházku do lesa. Ale ani tam se děti nechovaly, jak se v lese sluší. Křičely, dupaly, házely kamení, lámaly větve, loupaly kůru ze stromů, kopaly do houbiček, šlapaly na mravence a broučky, šťouraly klacíky do mraveniště, rozdupávaly pařezy, pohazovaly kapesníky z kapes. Na kraji lesa stál lesní strážce. Starý moudrý dub.

Jednoho dne šly děti opět do lesa. Pavlík našel klacek a začal s ním tlouci do kmene starého dubu. A ten toho začal mít právě dost.

Přivolal vítr, ten rozhoupal větve dubu a ze stromu se začaly sypat žaludy na Pavlíka s Haničkou. Hodně žaludů. Stále víc a víc žaludů.

Starý dub stojí v lese. (děti stojí stoj rozkročný, vzpažit)

Stojí, stojí, nepohne se.

Vítr jeho listí třese. (děti se mírně uklání, třepetají prsty na rukou)

Třese v lese, třese v lese.

Padají žaludy, (podřep, děti se střídavě rukama plácají do steh
v rytmu slabik)

padají žaludy...

BÁC! (děti kleknou a dlaněmi bouchnou o zem)

A sourozenci zůstali zasypaní v hromadě žaludů pod dubem. Jen jejich našťvané a ubručené obličejy koukaly ven.

Všichni ostatní kamarádi zůstali jako zkamenělí. Koukají na Pavlíka s Haničkou, koukají do koruny stromu. Najednou úplně nahoře cosi zahlédnou.

V dutině kmene bydleli skřítki Dubínci. „Jéé!“ volaly děti. Viktorka: „Haló, pojdte za námi!“ Matýsek: „Kdo jste?“ Lubošek: „Nevíte, jak dostaneme kamarády z té hromady ven?“ A skřítki jim začali vyprávět, proč se všechno právě takhle seběhlo, a že

jediný způsob, jak mohou kamarády vysvobodit, je, činit lesu co nejvíce dobrých skutků. A zmizeli mezi větvemi dubu.

Děti začaly přemýšlet. Verunka: „Co je to dobrý skutek?“, Ondrášek: „Jak asi vypadá dobrý skutek?“ Adámek: „Musíme lesu nějak pomoci!“ Anička: „Třeba nachystáme pelíšky pro zvířátka na zimu!“ Nikolka: „A taky jim nanosíme seno a mrkev do krmelce!“ Vaneska: „Posbíráme odpadky do pytle a vyneseme do kontejneru!“ Toniček: „Přineseme lojové koule pro ptáčky!“ Zuzanka: „Veverkám posbíráme oříšky!“ Sárinka: „A vyčistíme studánku!“ Barunka: „A nebudeme kopat do houbiček!“ Josífek: „Postavíme broučkům domeček z listí a větviček!“ Jiřík: „Nebudeme trhat kytičky!“ Honzík: „A nebudeme křičet!“ Kristýnka: „Budeme jen šeptat a pořádně se kolem sebe koukat!“

A děti si začaly představovat, jak se musejí cítit zvířátka, když jsou uvězněna ve svém vlastním lese mezi odpadky a zlobivými dětmi.

Po celou dobu je pozorně poslouchali jejich uvěznění kamarádi, Pavlík s Haničkou. A začali se stydět. Právě jim došlo, že jsou taky tak uvěznění a jaké mají dobré kamarády, když měli tolik nápadů, jak jim pomoci. Celá motýlková školka začala plnit své sliby lesu. S každým dobrým skutkem zmizelo z hromady pod dubem několik žaludů. Za chvíli už Pavlík mohl vytáhnout ruce, Hanička už dokonce koukala po pás ven. A když děti zaspívaly lesu potichoučku svou ukolébavku, to už Hanička s Pavlíkem stáli na mechu zcela volní. A byly z nich najednou nějaké jiné děti! Měly tváře červené, široký úsměv od ucha k uchu, rozzářené oči a ruce rozpřáhnuté k velikému objetí! I sluníčko, které svými paprsky pronikalo mezi stromy, mělo velkou radost a chtělo všechny pošimrat pod nosem. Kouzlo se povedlo! Protože největším kouzlem je přátelství, a když si umíme pomáhat! A od té doby už byly všechny děti ve školce šťastné.

Závěrečná evaluace:

Předškolní děti o knihy a příběhy projevovaly značný zájem. Pozorně a se zájmem sledovaly děj příběhu. Ještě lákavější kniha byla, pokud byla doplněna dětem srozumitelnými ilustracemi. Další pokračování si doplňovaly vlastní fantasií a představivostí.

Během realizace jednotlivých činností převažovaly pozitivní reakce dětí. Příběh je výborným motivačním prostředkem pro získání zájmu dětí a následného využití k realizaci činností. Největší zájem projevovaly děti o aktivity spojené s rytmem, pohybem a dramatizací textů. Zpočátku se jevila poslední jmenovaná oblast poněkud neznámým terénem, ovšem po několika rozborech textů a uvolněném projevování názorů, dokázaly děti pojmenovávat pocity a vyjadřovat vlastní nápady.

Samozřejmě byl stále patrný rozdíl i v dané věkové skupině předškolních dětí. Záleželo na jejich momentálním rozpoložení, prožitcích a především charakteru jejich osobnosti. Bez přílišného určování pravidel a umožnění dostatečného prostoru pro individuální rozvoj při realizaci aktivit probíhaly aktivity s pozitivními reakcemi dětí.

Docházelo k posilování sebevědomí, získávání důvěry v sebe sama i ostatních kamarádů. Zároveň činnosti podporovaly rozvoj jazykových a vyjadřovacích dovedností, získávání slovní zásoby a informací. Nejdůležitějším jevem zůstává získávání pozitivního vztahu ke knize, touhy po poznávání a posilování vzájemné komunikace dětí mezi dětmi i dětí s dospělými.

Na většinu aktivit se děti dokázaly soustředit udržet pozornost na úrovni svého věku. Pozitivním jevem bylo vnímání posunu dětí v jednotlivých oblastech, proto lze považovat prováděné činnosti za zdařilé.

Závěr

V dnešní době děti vyrůstají jiným způsobem než dříve. Nemají tolik volného pobytu venku s kamarády, kdy společně vymýšlely zábavu, hry, řešily různé situace bez přítomnosti dospělých, kteří by vedly jejich kroky. A zároveň trávily více času společnou prací s rodiči a především prarodiči, kteří měli dostatek času a trpělivosti na vyprávění příběhů, pohádek a předávání zkušeností od předchozích generací. Žijeme v uspěchané době, plné technických pomocníků a je naší povinností mít zájem na tom, aby se naše děti dokázaly zorientovat v pravých hodnotách, našly plnohodnotné uplatnění ve společnosti a zároveň prožívaly harmonii a klid. Všechny tyto schopnosti a dovednosti můžeme láskyplně rozvíjet pomocí nejrůznějších aktivit, které společně s dětmi prožijeme. A právě jednou z velkých možností, jak dětem nenásilně nabídnout svou kapacitu získaného, je právě četba knih a práce s literárním textem. Právě mateřská škola má velký potenciál na využití tvořivých aktivit k motivaci dětí a probuzení zájmu o příběhy, pohádky a knížky vůbec.

A zcela dokonalé pro dítě bude, pokud se čtenářský svět školy propojí se čtenářským prostředím rodiny, jelikož každodenní čtení dětem pro potěšení je tou nejúčinnější metodou výchovy člověka.

Seznam použité literatury

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ, 2015. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. 2. vydání. Ilustroval Richard ŠMARDA. Brno: Edika. ISBN 978-80-266-0658-1.

DOLÁKOVÁ, Sylvie, 2015. *Umíte to s pohádkou? : práce s příběhy v MŠ a ZŠ*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0933-1.

DOLEŽALOVÁ, Jana, 2014. *Čtenářská gramotnost : (Práce s textovými informacemi napříč kurikulem)*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-520-2.

EISLEROVÁ, Jana, 2002. *Otesánek a jiné české pohádky*. Havlíčkův Brod: Fragment. ISBN 80-7200-681-9.

FISCHEROVÁ, Daniela, 2012. *Duhové pohádky*. Vyd. 2. Praha: Meander, Modrý slon. ISBN 978-80-87596-08-1.

FOŠENBAUEROVÁ, Eva, 2016. *Veselý rok s pohádkami: hry a aktivity pro rozvoj školních kompetencí*. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1129-7.

FREY, Jaroslav, 1941. *Jak číst a co číst nejmenším dítětem*. Praha: Jaroslav Frey.

GEBHARTOVÁ, Vladimíra, 1987. *Literatura pro děti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 14-451-87.

GEBHARTOVÁ, Vladimíra, 2011. *Jak a co číst dětem v MŠ: komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-854-8.

HELLUS, Zdeněk, 1987. *Charakteristika dnešního dítěte předškolního věku*.

CHALOUPKA, Otakar, 1995. *Škola a počátky dětského čtenářství*. Praha: Victoria Publishing. ISBN 80-85865-41-6.

KIRCHNEROVÁ, Veronika a Radka RUBEŠOVÁ, 2013. *Výchova prožitkem: tvořivé hry a činnosti pro mateřské školy*. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0505-0.

KUBAŠTA, Vojtěch a Jiří Zdeněk NOVÁK, 2017. *Cvrček a mravenci*. 1. vyd. Praha: Albatros, ISBN 978-80-00-04784-3.

LIETAVCOVÁ, Martina, 2014. *Těšíme se do školy*. Studijní materiál pro kurzy OP VK, PF JU v Českých Budějovicích.

OPRAVILOVÁ, Eva, 1984. *Kniha jako prostředek výchovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Skripta pro posluchače pedagogické fakulty Univerzity Karlovy.

PETIŠKA, Eduard, 2002. *Pohádkový dědeček*. Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty. ISBN 80-7181-504-7.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2018. [online]; [cit. 2019-03-19]. Praha: MŠMT. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1-1>

SCHNEIDEROVÁ, Eva a Marie HANZOVÁ, 2013. *Aktivity k rozvíjení vyjadřovacích dovedností u dětí*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0375-9.

SINDELAR, Brigitte. *Předcházíme poruchám učení: soubor cvičení pro děti v předškolním roce a v první třídě*. Vydání šesté. Přeložil Věra POKORNÁ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1082-5.

SVOBODOVÁ, Eva, 2010. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-774-9.

SVOBODOVÁ, Eva, Alena VÁCHOVÁ a Miluše VÍTEČKOVÁ, 2012. *Do školky za zvířátky: metodika práce s příběhy v MŠ*. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0185-4.

SVOBODOVÁ, Eva a Miluše VÍTEČKOVÁ, 2017. *Osobnost předškolního pedagoga: sebereflexe, sociální kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1243-0.

TĚTHALOVÁ, Marie. Tím, co zažijeme, se můžeme mnohému naučit. *Informatorium 3-8: časopis pro výchovu dětí od 3-8 let v mateřských školách a školních družinách*. Praha: Portál, 2013, **20**(8), 12-13. ISSN 1210-7506.

TOMÁŠKOVÁ, Iva, 2015. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0790-0.

WILDOVÁ, Radka a Věra VYKOUKALOVÁ, 2013. Disertační práce. *Možnosti rozvíjení čtenářské gramotnosti prostřednictvím specificky zaměřených úloh*.

VÁCHOVÁ, Alena, Zuzana KUPCOVÁ a Michaela KUKAČKOVÁ. *Rozvíjíme jazyk a řeč dětí: dítě a jeho psychika - jazyk a řeč*. Praha: Raabe, c2015. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-173-1.

Seznam použitých internetových zdrojů

Babyweb [online]. 2018 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <http://www.babyweb.cz>

Celé Česko čte dětem [online]. 2018 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <http://www.celeceskoctedetem.cz>

English Developmental Continuum. *Educatio, Victoria State Government* [online]. 2018 [cit. 2018-10-15]. Ladislava Witcroft, 2010. Dostupné z: <http://www.Education.vic-gou.au>

Listování [online]. 2018 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <http://www.listování.cz>

WHITCROFT, Ladislava, 2010. Šotkova záložka ke čtenářským strategiím (metodika pro učitele). *Čtenářská gramotnost a projektové vyučování* [online]. 2018 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/kategorie/ctenarska-gramotnost/cg-strategie>

<https://celeceskoctedetem.cz/pro-rodice/proc-cist-detem>

Seznam příloh

Příloha č. 1: O poslední vlaštovce – fotografie z realizovaných činností

Příloha č. 2: Strakatá pohádka – fotografie z realizovaných činností

Příloha č. 3: Hrnečku vař! – fotografie z realizovaných činností

Příloha č. 4: Cvrček a mravenci – fotografie z realizovaných činností

Příloha č. 5: vlastní tvorba dětí – fotografie z realizovaných činností

Příloha č. 1: O poslední vlaštovce – fotografie z realizovaných činností

Obr. č. 1

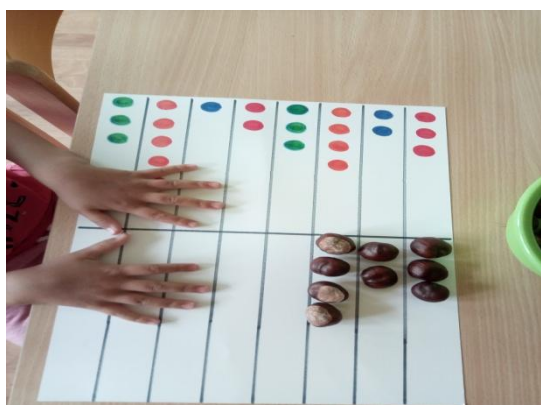
Práce s encyklopedií

Obr. č. 2

Hra „Zpátky na dráty“

Obr. č. 3

Vlaštovky v řadě

Obr. č. 4

Psaní zleva doprava

Obr. č. 5

Let vlaštovek

Obr. č. 6

Prstové barvy

Obr. č. 7

Asociační obruč

Obr. č. 8

Asociační obruč

Obr. č. 9

Výrazy pro emoce

Obr. č. 10

Dramatizace pohádky

Obr. č. 11

Společný let

Příloha č. 2: Strakatá pohádka – fotografie z realizovaných činností

Obr. č. 1

Motivace

Obr. č. 2

Odkrývání knihy

Obr. č. 3

Malování prstem

Obr. č. 4

Malování prstem

Obr. č. 5

Na barevné skřítky

Obr. č. 6

Na barevné skřítky

Obr. č. 7

Malba štětcem

Obr. č. 8

Čarování

Obr. č. 9

Duhový den

Obr. č. 10

Zelený den

Obr. č. 11

Modrý den

Obr. č. 12

Oranžovo-žlutý den

Obr. č. 13

Červený den

Obr. č. 14

Obtisky rukou

Obr. č. 15

Plastová víčka

Obr. č. 16

Duhový chodníček

Obr. č. 17

Malířova paleta

Příloha č. 3: Hrnečku, vaři! – fotografie z realizovaných činností

Obr. č. 1

Můj nejmilejší hrnek

Obr. č. 2

Myslím si

Obr. č. 3

Dechové cvičení

Obr. č. 4

Dechové cvičení

Obr. č. 5

Ilustrace pohádky

Obr. č. 6

Ilustrace pohádky

Obr. č. 7

Nadřazené pojmy

Obr. č. 8

Zraková paměť

Obr. č. 9

Výroba hrnečků

Obr. č. 10

„Ham“ !

Obr. č. 11

Posloupnost příběhu

Obr. č. 12

Vytukávání rytmu

Obr. č. 13

Co schovala kaše ?

Obr. č. 14

Vaření

Příloha č. 4: Cvrček a mravenci – fotografie z realizovaných činností

Obr. č. 1

Obrázky k příběhu

Obr. č. 2

Rozsypané jehličí

Obr. č. 3

Co do řady nepatří ?

Obr. č. 4

Vymyšlení vět

Obr. č. 5

Mravenčí vajíčka

Obr. č. 6

Mravenčí vajíčka

Obr. č. 7

Na mravence

Obr. č. 8

Práce s encyklopedií

Obr. č. 9

Práce s lupou

Obr. č.10

Pobyt venku

Obr. č. 11

Pobyt venku

Obr. č. 12

Práce s modelínou

Obr. č. 13

Tvarujeme mravence

Obr. č. 14

Tvarujeme mravence

Obr. č. 15

Užívání citoslovců

Obr. č. 16

Užívání citoslovců

Příloha č. 5: Vlastní tvorba dětí – fotografie z realizovaných činností

Obr. č. 1

Psaní jako...

Obr. č. 2

Lesní skřítki

Obr. č. 3

V lese

Obr. č. 4

Na spisovatele

Obr. č. 5

Vyprávění dle obrázků

Obr. č. 6

Vyprávění dle obrázků

Obr. č. 7

Mandala pro les

Obr. č. 8

Mandala pro les